

„Soča“ izhaja vsak petek in velja po pošti prejemana ali v Gorici na dom pošiljana:

Vse leto . . . . . f. 4.40
Pol leta . . . . . „ 2.20
Četrt leta . . . . . „ 1.10

Pri oznanilih in tako tudi pri „poslanicah“ se plačuje za navadno tristo-
no vrsto:

8 kr. če se tiska 1 krat
7 „ „ „ 2 „
6 „ „ „ 3 „

Za večje črke po prostoru.

SOČA

Posamezne številke se dobivajo po 8 kr. v tobakarnicah v gosposki ulici blizu „treh kron“, na starem trgu in v namski ulici ter v Trstu, via Caserma, 3.

Dopisi naj se blagovoljno pošiljajo uredništvu „Soče“ v Gorici na Travniku 16, I., naročnina pa opravištvu „Soče“ Via della Croce št. 4. II.

Rokopisi se ne vračajo; dopisi naj se blagovoljno frankujejo. — Delalcem in drugim nepremočnim se naročnina zniža, ako se oglase pri opravištvu.

Današnji številki dali smo zarad poročila o znani sodnijski obravnavi celo polo priloge in smo zvišali ceno posameznim odtisom od 8 na 10 kr.

Kupčijska in obrtnijska zbornica.

Kakor smo že ob svojem času poročali, razpuščene so vse kupčijske zbornice v Avstriji izvemši tržaško in praško. Volitve za kupčijske zbornice vršile se bodo po novem volilnem redu. Za Goriško došlo je že povelje, da se ima sestaviti imenik volilcev po novem redu. Po dovršenem tem delu napovejo se takaj volitve. Ni nam treba razpravljati o važnosti vsakega volilnega prava, tedaj tudi ne o onem za kupčijsko zbornico, saj je že tako znano, da je to pravo vsakemu državljanu najdražji biser, nad katerim mora vedno čuvati. A vendar nas veže dolžnost, da opozorimo vse naše trgovce in obrtnike, da bi prilike ne prezrli in natanko pazili na nov imenik. Ako bi bil kdo izpuščen, naj se takoj oglasi pri dotični oblastni in naj svojo pravico reklamuje. Dalje nam je tudi še posebno poudarjati, naj se nikdo še ne veže z dano besedo ni na levo ni na desno, da bo mogel ob svojem času prosto in po svojem prepričanju voliti.

Da bo mogel vsakdo svojim dolžnostim zado-
stati, podajamo ta slov. občinstvu glavne poteze novega volilnega reda za kupčijsko in obrtnijsko zbornico v Gorici.

§. 1. Trgovska in obrtnijska zbornica v Gorici ima 22 pravih udov, ki so razdeljeni v trgovski in obrtnijski oddelak. Prvi voli 8. drugi 14 udov, od teh jih mora 12 v Gorici stanovati, in sicer 6 iz prvega in 6 iz drugega oddelka.

§. 2. Trgovski oddelak, h kateremu spadajo vsi veletrgovci in kupčevalci na drobov, menjači, razpošiljavci in mešetarji, volijo v dveh razredih. V prvi razred spadajo oni, kateri plačujejo vsaj 100 gl. erarne pridobnine (državnega davka) brez doklad od svoje kupčije; v drugi pa oni, ki plačujejo v Gorici vsaj 5 gl. v drugih krajih pa vsaj 3 gl. pridobnine.

Ako ni v prvem razredu potrebnega števila udov, volijo ti z onimi drugega razreda skupno 8 udov.

V obrtniškem oddelku, ki obsega vse tovarne, obrte, lekarje, civilne inženirje, arhitekte (stavbne mojstre), zemljemerce, krčmarje itd., volijo 4 ude oni

obrniki, ki plačujejo vsaj 100 gl. erarne pridobnine (cesarju) brez doklad od svojega obrta, 4 ude pa oni, ki plačujejo vsaj 20 gl., in 6 udov oni obrtniki, ki plačujejo v Gorici vsaj 5 gl., drugod pa vsaj 3 gl. pridobnine brez doklad.

Najvažnejše določbe §§. 3. in 4. so: Pri podjetjih na delnice imajo volilno pravico predstojniki ali ravnatelji. Kdor ima pravico voliti v več razredih, sme samo v enem glasovati, katerega si sme pa sam izbrati, in če stavi se v oni razred, kjer plačuje največ davka.

§. 5. Aktivno volilno pravico imajo one osebe, ki so v §. 2. navedene; ako bi pa imele ženske ali osebe, ki so pod varstvom ali skrbstvom, kako kupčijo, voli v njih imenu njih opravišnik. Rudarska društva, obrtnijske in gospodarske zadruge, društva, skupni lastniki privilegijev in vse take kolektivne (skupne) osebe smejo samo po en glas oddati in sicer po osebi, katere zastopajo podjetja po postavi ali pravih (statutih.) Vsi volilci morajo uživati neomejene državljanske pravice.

Pasivno volilno pravico imajo (voljeni smejo biti) oni udi trgovstva in obrtnijstva, ki so avstrijski državljani, ki so dovršili 30. leto in ki imajo že vsaj tri leta potrebne lastnosti za aktivno volilno pravico ter bivajo navadno v okraju zbornice. Trgovci, ki so prišli v konkurz, ne smejo voliti, dokler ne preneha konkurz.

§. 6. Govori o volitvi zastopnikov, §. 7. o pripravljanju in izvrševanju volitev in volilni komisiji, kar je za nas sedaj manje važnosti.

§. 8. Volilna komisija sestavi imenik onih, ki imajo pravico voliti, na podlagi zapisov zbornice ali, če je zbornica razpuščena, na podlagi službenih pripomočkov. Imeniki morajo obsezati ime in priimek, obrt, sedež podjetja in znesek njih davka. Volilna komisija jih mora javno razstaviti in sicer v prostorih zbornice in v uradih c. kr. davkarij, določivši zapadni rok 14 dni za eventualne (morebitne) ugovore, o katerih sodi in razsodi volilna komisija. Po popravljenih imenikih napravi in razpošlje komisija izkaznice in glasovnice ob jednem z razpisom volitev.

Ta razpis obsega število udov, ki se imajo voliti, dan in uro, kedar se bo volitev pred volilno komisijo vršila in kedar se glasovanje zaključí. Isto tako se mora v tam razpisu naznaniti dan, do katerega se smejo izpolnene in podpisane glasovnice z izkaznicami vred oddati obrtniškemu oblastni prvi instance (okrajnemu glavarstvu, oziroma magistratu in občin-

skemu uradu onih mest, ki imajo lasten statut (pravilnik).

§. 9. Volitev je javna in sme volilec glasovati ali ustmeno, ali osebno oddati pred volilno komisijo napolneno glasovnico, ali podpisano poslati potom obrtnijske oblasti I. instance, izročivši oziroma oddavši ob jednem izkaznico. Glasovnice morejo se izročiti odprte ali zaprte. Na zaprtih glasovnicah mora biti napisano ime volilca.

Kdor noče ali ne more osebno voliti, mora napolneno in podpisano glasovnico z izkaznico vred izročiti ali odposlati v določenem obroku obrtniški oblasti (glavarstvu dotičnega okraja, ali magistratu) po c. kr. pošti, po c. kr. davkariji, po občinskih uradih ali po lastnih poslancih. Po določenem obroku došle glasovnice se ne sprejmejo več.

§. 10. Vse tiskovine (glasovnice, izkaznice itd.) in vse vloge onih, ki imajo volilno pravico, pošiljajo se po pošti brez plačila, ako ima naslov ali addressa doatek: „v volilnih zadevah trgovinske in obrtnijske zbornice v Gorici“.

§. 11. Določuje red o preštevanju glasov (skrutinji), po §. 12. mora volilna komisija razglasiti izid volitev, naznaiti voljenim udom njih izvolitev. Ako bi izvoljenec v osmih dneh komisiji ne naznanil, da sprejme volitev, smatra se kot izvoljen oni, kateri je za njim v istem razredu dobil največ glasov. Komisija naznani konečno izvoljene ude trgovskemu ministru.

O trti Slankamenki

kot namestnici cebedina za naš kanalski okraj.

V naši deželi imamo že precejšnje število raznih tujih trt nasajenih, izmed katerih so se pa samo nekatere dobro obnesle, ker jim zemlja in obnebe ugajata. Posebno se vsi vinogradniki brez izjeme z laškim rizlingom hvalijo. Hrvati in Srbi ga imenujejo Graševino, kar je gotovo dober izraz, ker so njegove jagode v resnici beleu zgodnjemu grahu podobne.

Vlaški rizling ima pa še to glavno prednost, da je proti raznim trtnim boleznim jako malo občutljiv. Imenitni enolog (vinar) Göthe, bivši vodja na vino in sadjerejski šoli v Mariboru, je pisal, pred nekoliko časa v „Weinlaube“, da se tudi na Štajerskem od vseh tujih plemen Graševina povsod najbolje ob naša. Vlaški rizling ali Graševina zahteva za svoje

LISTEK.

Kmeški hiši.

Mogočna nisi, ne prostorna,
In stávil te umetnik ní,
Bolj kot bogata si uborna,
Priprosta selska hiša ti!

In vendar ne palač ogromnih,
Ne njih bleskú ne bom slavil;
A tebi, dom seljakov skromnih,
Nesmrten venec rad bi zvil.

Pač res ubog si, mal, neznamenit;
A dási mal in ne slovít,
Kakó ti nam si blagodatén,
Kakó ti nam si znamenít!

Pomnik le redek še se dviga,
Ki nam je davnih dní glasník;
Ti naša si najstarša knjiga,
Pravečen, živ nam spomeník.

Pravljíce, zgodbe praviš davne,
Ti v rékih čuvaš pramodróst,
Pradede nam opevaš slave
In src radósti in njih bridkóst.

Ti šege stare si ohranil:
Deduje jih po oči sin;
Le ti naš jezik si obranil,
Da ní zatrl nam ga tujcín.

Kar čas nam dal je davna let.,
Največ občúval si nam tí;
Kar zdaj nam daje in obeta,
Pod kmeško streho se rodí.

Ta hiša nam je mati krušna,
Domovju steber je častít,
Iz kmeških hiš nam hrana dušna,
Iz kmeških hiš omike svít.

Ne v hiš mogočnih jasnem sevi,
Ki marmornat jih krije krov;
Pod nizko streho, v skrajni reví
Rojén rešník je vseh rodóv.

In ne v dvoránah bogatína,
Kjer blesk bogastva te slepi;
Kjer dom seljaških je trpinov,
Rešenja zor se nam žarí:

Kar mož nebesa so poslala,
Da večnih nas otmó grobóv,
Vse mati kmeška je zibála,
Iz kmeških so izšli domóv.

Od tam nam misleci globoki,
Od tam klícarji k nebu nam,
Od tam nam pesniki — proroki,
Za dom borilci vsi od tam.

In vem, da to jim srečno vspéje,
Da spone vse nam razdrobé,
Da dúi nam priboré jasnéje,
Ter naše proslavé imé...

Zató ti slava petá bodí,
Oj zibel naših boljših dní,
Nebó ti tisoč sreč prisodí,
Ves blagodar na té razlji.

Naj vedno mirno bi živelá,
Noben ne vzbúrjaj te vihár,
Ogiblji se gromóv te strelá,
Zanašaj grozní ti požár.

Da srečno v vek si bivalíščé
Krepostnih žen, poštenih mož;
Daj Bog, ti slavnih mož rodišče,
Da zibel še slavnéjših boš!

S. GREGORČIČ.

vspevanje malo hribovite kraje in pa gorke ali vsaj srednje gorke obnebe razmere.

Trta Slankamenka tudi jako dobro rodi in je v cvetji jako težna ter se tudi v tem odlikuje, da njeno grozdje ne gnije. Rodovitnost jej je pa tako velika, da jo malokatera vrsta prekosi. Na enem hektaru (13/4 orala) se more 60 do 80 hektoliterov in še več dobrega vina pridelati.

Kar pa še posebno priporoča to trto, je ta, da tudi v bolj mrzlih krajih vspeva in dozori. Njena prava domovina je hrvaški Srem v Slavoniji in pa v Bački (Banatu) posebno okoli Slankamena, kjer je glavni vojskovodja princ Evgen pred 200 leti Turke popolnoma potolkel. Od tod ima gotovo tudi svoje ime.

V kratko rečeno, po vsch svojih lastnostih bi mogla v našem kanalskem okraju naš čebedin popolnoma nadomestovati, ker v Sremu in v Bački gotovo niso vremenske razmere nič ugodnejše od naših v Kanalu.

Ker imam že za nekatere gospode nekoliko stotin kolčij od te trte naročenih, prosim one gospode posestnike, posebno g. duhovne in učitelje, ki bi se radi o dobroti te trte prepričali, naj izvolé nekoliko kolčij te trte naročiti in potem doma poskusiti. Ako se dobro obnese, kar je skoro nedvomljivo, potem se gotovo tudi prosti narod te trte poprime. Mislim naročiti kolči na vinorejski šoli v St. Mihelu na Tirolskem in ker so vožni stroški za 1000 kolčij skoro tisti kakor za 3000 kolčij, prosim gospode, ki imajo voljo kaj naročiti, da mi izvolé v kratkem množino kolčij naznaniti.

F. ŽEPIČ, učitelj
na kmetijski šoli v Gorici.

Dopisi.

Grgar, 17. nov. — Vojska, duhovna vojska bila se je v Grgarji pod Sveto Goro od 9. do 16. t. m. Domačin p. Doljak in p. Tomazetič, jezuita, sta bila vojskovodji; misijonski križ bila je njina zastava. Zmaga je bila velikanska, popolna. Okoli 4.000 ljudi je priseglo tej zastavi, očitno in glasno ponovivši krstno obljubo.

Na tihem in mirno sta dne 8. nov. zvečer peš prikorakala v Grgar, in prihodnji dan zjutraj sta začela sv. misijon. Vsak dan je prišlo več poslušalcev k pridigi, ki je bila trikrat na dan. Tudi sosedje iz bližnjih občin so pridno prihajali poslušat misijonski zvon. Obhajancev je bilo 1.800. Toraj reš obilna žetev. Sklepni govor je imel p. Doljak v nedeljo popoldne ob 2 urah pod milim nebom pred cerkvijo. Vres prostor od farovža do cerkve je bil zagoščen z vernimi poslušalci. Krepi glas govornika in pretresljive resnice verske so poslušalce ganile do glasnega joka in glasnih obljub.

C. g. vikar je s tem sv. misijonom občini toliko bolj ustregel, ker jej je dal priliko misijonske pridige poslušati iz ust soobčana, na daleč slovečega govornika.

Za zunanjo slovesnost si je pa priznanje in zahvalo pridobil pevski zbor. Čast gospodu učitelju, ki se ni strašil ni časa ni truda! Izvrsno je izvežbal svoje peve, in kolikor mu je stanovska dolžnost dovolila, je redno sam vodil svoj zbor.

Družba sv. Mohora na Goriškem I. 1885.

Ta nad vso hvalo vzvišena družba pridobila si je tudi za prihodnje leto v naši nadškofiji lepo število društvenikov, namreč 3877. Lani je število za čudo naraslo, ker je pristopilo 1075 novih udov in se je s tem goriška nadškofija povzdignila nad vse ostale slovenske vladikovine. To častno mesto jej je ostalo tudi letos, ker število udov ne samo da ni palo, temveč se je celó pomnožilo za 13. Ta zasluga pa ne gre vsem dekanijam v jednaki meri, kajti nekatere so jako nazadovale in ko bi se ostale bile povele za njimi, ostala bi bila nadškofija na sramoti. Na vso srečo pa so nekatere druge storile več nego lani ter tako poravnale nedostatke drugih.

Oglejmo si gibanje društvenih udov v posamičnih dekanijah in sicer v onem (abecednem) redu, kakor so uvrščene v družbinem koledarju.

BOLŠKA DEKANJA je napredovala za 19 udov. Malo ne vsa zasluga za ta napredek gre Srpenici, ki je uže lani prvakovala in si je letos še pridobila 12 novih udov, takó da šteje daleč nad polovico vseh udov te dekanije. V Logu je priraslo 6, v Bolci 5 društvenikov, v Črez Soči so pa 4 odpali. Caveat consul! Geniju slovenskega naroda se tudi to leto ni posrečilo pridobiti družbi dekanjskega predstojnika, ki je v tem obziru mej slovenskimi dušnimi pastirji menda osamljen.

CERKNIŠKA DEKANJA je letos izgubila 18 udov, a od teh ima jih samo Cerknó 16 na vesti, Bukovo 4 in Otalež 3. Pridobile pa so si No-

Dne 17. je č. gospod misijonar obiskal še svoje ranjke stariše in sorojake na pokopališču pri sv. Petru; potem še svojo rojstno hišo in sorodnike, ter zopet zapustil svoj rojstni kraj.

Pred kratkim smo imeli tu birmo in posvečevanje cerkve, zdaj sv. misijon, in v kratkem se nadejamo tretje vesele slovesnosti, namreč blagoslovljenja novih orgel, katere nam postavi dobroznana orglarja brata Zapana.

Naz Poklon, 18. novembra. — Kmalu po novem letu bomo imeli po mnogih deležah volitve za kupčijsko zbornico — tudi na Goriškem. Po časopisih se bere, da voditelji raznih strank uže pridno delujejo vsak za se. Kaj pa pri nas na Goriškem? Morda ravno nasprotno! Odstavljena svečanost podpornega društva je — tako je vsaj videti — našim prvakom "naredila" molčati, toda ljstvo se je začelo gibati. Naši obrtniki in kupci so se začeli šteti in slutijo, da imajo večino v deželi. Ozirajo se uže po loznetu da bi jih peljal čez Jordan. "Sloga" bo menda radovoljno posodila trobente, na katerih glas se bo podrló obzidje Jerihe.

Čas je vsaj, da bi tudi Slovenci poslali primereno število svojih zastopnikov v kupčijsko in obrtnijsko zbornico. Ako hočemo, da nas Taffe ne prezre na dan sv. Miklavža, ko bo delil narodne pravice: ne skrivajmo se.

Izpod Čavna, 12. nov. — O dobri ali slabi letini mi ni treba govoriti, ker je čitateljem "Soče" še preveč dobro znano, da smo kmetovalci pod Čavnóm na Goriškem gotovo najnesrečnejši. — O vinski letini že več ni mogoče govoriti, ker smo na njo popolnoma pozabili, in ako naš ubogi kmet nima vina, ne more plačati davkov. — Živina se po naši vipavski dolini tudi ne množi, ampak se popred zmanjšuje, ker mora ubogi kmetič vsak rep v silo pred časom prodati. — Zaslužka nimamo tukaj pod milim nebom tako rekoč nobenega, ker kar naš kmet zasluži z vožnjo iz Ajdovščine in iz Trnovskega gozda, je komaj za sol.

Najhujše je pa še to za nas, da kmet, kadar je v največji sili ali zadregi, ne more denara dobiti, in ako ga dobi, gotovo s takimi obrestmi, ki ga morajo prej ali poznej uničiti. Poznam može, ki plačajo po sto od sto, ako ne več.

Tukaj opominjam in prosim svoje zemljake, naj pristopijo v obilnem številu k goriški hranilnici in posojilnici, če jim je količjak mogoče, ker samo tako se reši naš ubogi kmet propasti, ako se materijalno reši, ako ima priložnost, da dobi denar lahko precej in z malimi obrestmi.

Pred nekaj časa sem bil v Gorici in sem si ogledal pri tej priložnosti tudi našo kmetijsko šolo, da to, kar bom dobrega videl, s časoma tudi na svojem posestvu upeljem. Šolska poslopja sama na sebi so naredila na me dober utis, pa vendar jim manjka to, kar je vsakemu kmetijskemu posloplju neobhodno potrebno. Šolsko poslopje namreč nima shrambe za steljo, ampak ta leži pred hlevom; nima drvarnice, ampak ležijo drva pod milim nebom na dvorišču; nima pravega prostora za kmetijsko orodje, ni skednja, ni shrambe za korenstvo itd. Ima sicer dva vodnjaka, pa mora vendar šola za svoje potrebe vodo iz mesta voziti, če tudi je stal samo en vodnjak okoli 2000 gl. Stala ali hlev je lepo narejena, ali jasli so zelo

vake 3, Orehek 2 in Šebrelje 1. Mimogrede budi omenjeno, da nam se pisava: Čirkno ne zdi prava.

CERKNIŠKI DEKANJI se je še slabše godilo nego cerknški, v odpadke jej je šlo polnih 30 društvenikov. K temu so največ pripomogle Črniče z 18 udi, katerih letos ni več najti v koledarju; nadalje Sv. Križ s 13, Lokavec s 6 in potem Vel. Zablje, Batuje in Osek vsak s 3 udi. Razlika mej lani in letos bila bi še večja, ko bi ne bil priskočil v pomoč Sv. Tomaž s 6, Kamnje in Otlica vsaka s 4 in Šenpas z 2 udoma. Ajdovščina je ostala kakeršna je bila.

DEVINSKO DEKANJO smo lani pohvalili za stran lepega napredka, ker si je bila pridobila 79 udov. Zaviknili smo jej: zdaj velja: neprestano naprej, a pod nobeno ceno ne več nazaj. Žal, da se ni mogla vzdržati na lanski stopinji. Skoro polovica lanskega prirastka je letos pozebla, kajti za prihodnje leto šteje ta dekanija 36 udov manj od lani. Največ odpadnikov šteje Brestovica s 5, namreč 16 in St. Polaj 12. Izgubila je pa tudi Kostanjevica 8, Temnica 5 in Malhinje 2, dočim jih sam Devin šteje letos 5 več. Še bolj nas pa veseli, da so se oni 3 v Dobrodo bu, o katerih je bilo lani rečeno, da so zmzrnili, letos zopet otajali ter si celó še 2 druga pridobili.

DEKANJA GORIŠKA je to leto rešila čast goriške nadškofije. Nič manj nego 123 novih udov je pripeljala letos sv. Mohoru, a največ jih je dala Gorica namreč 73, ter je takó mesto samo skoro pokrilo odpadke prej imenovanih treh dekanij. Ta šte-

nepripravne; vsaka krava ima namreč posebne jasli ali korito brez lojter in iz teh korit mečejo krave z veseljem krmo okolo sebe in pod se.

O gnojišču je bilo že večkrat v "Soči" govorjeno, da je namreč zelo nepraktično izdelano, a zraven vas te nerednosti je skoro vse s kamenjem obloženo tako, da se more z vozom samo od ene strani do njega.

Le za pse sem videl lep prostor in en trop psov v njem in sem iz tega sklepal, da ima dežela na deželni kmetijski šoli tudi posebno pesorejo, kar posebno lovcem ugaja, da vedó, kje dobé izvrstnih lovskih psov.

Sploh moram deželo obžalovati, da ni imela pri zidani poslopja pravega strokovnjaka, ki bi bil vele-slavni deželni odbor opomnil, kaj je pri kmetijskem posloplju neobhodno potrebno. Ako bi hotela dežela zdaj pomanjkljive shrambe doizdati, bi porabila v to najmanj 4000 gl. kar bi se bilo prihranilo, ako bi bil prvotni načrt narejen tako, kakor zahteva kmetijsko poslopje. Po mojem mnenju bi moralo biti kmetijsko poslopje tako zidano, da bi bilo nam posestnikom v izgled, da bi se namreč po njem ravnali pri zidanju, česar pa ni pri sedanji šoli. Kdor meni ne verjame, naj si pa sam ogleda ono poslopje.

F—i.

Politični pregled.

Mirno a uspešno delovanje v avstro-ogerskih delegacijah trajalo je do konca zasedanja. V zadnji seji 18. t. m. sprejele so avstrijske delegacije vse predloge dotičnih odsekov brez ugovora, isti dan so tudi ogerske delegacije končale svoje delo.

Sedaj pride brzo doba državnega zbora, ta-le snide se 4. decembra, cesarski reskript, kateri ga skliče, pričakuje se od dne do dne. Zborovanje trajalo bo v tem letu le do 18. decembra, potem začnejo božične počitnice. V tem času reši in dovoli se najbrže le proračun za prvo četrtletje. Pravo delovanje začne torej še le po novem letu.

Gledé zunanje politike omeniti nam je v prvi vrsti berlinsko Kongo-konferenco, katera je pričela svoje pogovore 15. t. m. in bo menda trajala tri tedne. Predseduje ji sam knez Bismark. Kaj je to Kongo-konferenca? Kongo zove se ustje reke istega imena v Afriki, katero so našli pred 400 leti Portugizi. Ti zahtevajo to ozemlje za se, podpirajo jih Angleži, dočim je takozvana "mednarodna afriška asocijacija" sklenila pogodbe s tamošnjimi rodi, da ustanovi samostalno državo. To podpira Francija, Belgija in Bismark. To vprašanje mora se rešiti v Berlinu.

Čuden preobrat poroča se iz Sudana. Francoski minister dobil je telegrafično vest, da je Gordon umorjen; vsi listi so o tem poročali in nekateri celo pisali uvodne članke o mrtvem Gordonu. A na mah dospé na Angleško nasprot-

vilka 73 govori glasneje o trudoljubivosti in marljivosti novega poverjenika za goriško mesto, nego bi mogel še tako dolg slavospev od naše strani. Živio! A tudi ostale duhovnije so malo ne vse napredovale, in sicer Trnovo za 9, St. Andraž za 8 (ta vas šteje zdaj 64 Mohorovcev!), Gorenja Tribuša in Ravnica vsaka za 7, Čepovan za 6, Grgar za 5, Solkan in Bate za 4, Kronberg za 3, Lokve in Pevma za 2 ude. Jediní Podsobotin je 4 izgubil: Škoda jih je!

KANALSKO DEKANJO smo lani z veseljem pohvalili, ker je lepo napredovala. Tudi letos jej ni nič očitati, storila je svojo dolžnost. Nekaterim duhovnijam je k lanskemu vraslo lepo število novih društvenikov, tako na p. Lomu 11, Srednjemu 8, Deskli 6 Lokovcu 4 in Kanalu 2, a navzlic temu je skupno število za 4 nižje od lani. Ta upadek zakrivila je pred vsemi duhovnija Marija Celj, kjer letos pogrešamo 23 udov. Hem! hem!! Pripomogle so pa nazadku tudi Banjšice s 5, Ročinj s 4 in Levpa s 3. Morebiti bode drugoč bolje. Plave se držé trdno, kajti tudi letos niso izgubile svojega jedinega ude.

Lani častno omenjena DEKANJA KOBORIDSKA je letos zopet mej naprednimi, pridružila si je namreč letos novih 14 Mohorovcev. V prvi vrsti je treba pohvaliti Sedlo, kjer je število vraslo za 18, svojo dolžnost je storil pa tudi Koborid in Livek, pridobivši si vsak po 5 novakov. Zató jih je pa Trnovo izgubilo 7, Breginj pa celó 8. No, morebiti bode k letu bolje, ko denarja ne bode treba nositi daleč na pošto.

na vest, da je Gordon živ, da-se dobro počuti in da ima nado toliko časa braniti se pred sovražnikom, dokler mu ne pride angleška pomoč. To je pa spravilo nasprotnike ministra Gladstone na Angleškem v obup; nadejali so se, da jim bo pomagalo afriško vprašanje vreči ministra nasprotnika, za to so mu napovedali boj gledé upeljave novega volilnega reda. Toda sedaj je splaval zopet njih up po vodi, popustili so opozicijo in udali so se zahtevam Gladstonovim. To hudo peče naše ustavoverske ali liberalne liste, kar je naravno, kajti Gladstone je prijatelj Slovanov.

Domače in razne vesti.

Goriška čitalnica imela je preteklo soboto lep in prijeten večer. V prenovljeni in ukusno okinčani dvorani zbralo se je o napovedanem času lepo število društvenikov in povabljenih gostov. Beseda se je začela s produkcijo vojaške godbe tukajšnjega pešpolka, ki je bila prevzela nekoliko toček. Sledila je deklamacija „Izgubljenega sina“ Stritarjevega, katerega je deklamovala spoštovana gospodična K. na splošno veselje in zadovoljnost navzočega občinstva. Razločno, občutno in s primernim kretanjem života spremljano predavanje uplivalo je jako ugodno na pazljive poslušalce. Po končani deklamaciji občinstvo ni jenjalo izražati svojega zadovoljstva s ploskanjem, dokler se ni gospodična deklamovalka zopet prikazala na oder. — „Mornar“ je izostal, ker je bilo nekaj na poti, da se ni mogel izvršiti. Za to skrčenje programa bili so navzočniki odškodovani po znani jako lepi igri: „Dva gospoda pa jeden sluga“. Razen igralca mojstra prevzela sta bila uloge v tej hvalezni igri dva njegova lanska gojenca, ena gojenka in ena začetnica. Posamezne osebe izvršile so svoje naloge prav dobro in čitalnici moramo čestitati na njenih močeh. Društvenikom bo gotovo ustrezelo, ako bodo imeli pogosto priliko, radovati se primerenih predstav; zato prosimo gospode diletante in gospodične diletantinje, naj tudi za naprej ne odrečejo svoje pomoči pri čitalničnih napredovalnih in blažljivih naporih. Navzoče občinstvo bilo je z igro prav zadovoljno. Glavno ulogo imel je Ivan sluga, ki je pa tudi znal rešiti jo na splošno zadovoljnost. Grdin in Prostina bila sta vsak na svojem mestu. Pavlina in Lizika znali sti se prikupiti občinstvu, da po končani igri ni bilo ploska ni konca ni kraja. Združeni okolo Ivana morali so igralci zopet na oder, kjer so skupno ponovili konečno podučno pesmico. Po igri je družila tombola v postranski sobani gospode in gospe v prijazno družbo, po kateri je začel ples, ki je trajal pozno v noč.

Slovensko bralno in podporno društvo v Gorici priredi v soboto dne 22. novembra v restavraciji Dreherjevi na Travniku h. št. 16. sijajno veselico. Začetek ob 7^h zvečer. Spored: 1. Overture „Hadačka Bersieka“, vgl. Zajec, godba. 2. „Slovo“, zl. Hajdrih, poje zbor. 3. „Moč slovenske pesni“, dvogovor s petjem. 4. „Vrtince z juga“, valček, vgl. Strauss, godba. 5. „Vitezovo Slovo“, poje zbor. 6. „Od železne ceste“, dvogovor. 7. „Slovanka“, četvor-

ka, vgl. J. Strauss, godba. 8. „Slavjanska“, zl. Vilhar, poje zbor. 9. „Slovanski potpourri“, vgl. Christoph, godba. 10. Tombola s tremi dobitki. 11. „Nismo tako plašni ne“, brzo-polka, vgl. Strauss, godba. Potem bo prosta domača zabava. Pri veselici bo sviral vojaški orkester. Vstopnina za osebo brez razločka je 20 kr. Vstop je dovoljen samo udom tega društva in njih družinam, kakor tudi udom drugih slovenskih društev, katera so vabljeni. K obilni udeležitvi vabi odbor in prepričani smo, da udeležitev bo tudi v resnici mnogoštevilna. Podporno društvo je nameravalo letos uže večkrat javne veselice, kakor znano, pa vsak krat je našlo zapreke. Naj bi pa ta veselica odškodovala društvenike za dosežani post. Kolikor redkeje so večje veselice podpornega društva, toliko obilneje naj bi bile obiskovane. Vstopnina 20 kr. naj nikogar ne straši, ker prijazen večer v bratskem krogu in domači družbi je gotovo nekaj vreden.

Duhovske zadeve. Pretekli teden je bil imenovan v papeževem konsistoriji (seji) v Rimu dunajski knez nadškof Celestin Ganglbauer kardinal rimske cerkve; dr. Simon Aichner, pomožni škof v Vorarlbergu, škof v Briksenu v Tirolu; dr. Jakob Misia, graški kanonik, škof v Ljubljani; dr. Ivan Flapp, profesor bogoslovja v Gorici, škof za Poreč in Pulj. Novi ljubljanski škof bo umeščen (introni-ziran) v praznik M. D. brez madeža spočete, 8. decembra t. l. — Dr. Jožef Gabričevič, vodja in profesor bogoslovja v Gorici, je prevzel začasno tudi cerkveno pravo v goriškem semenišči; Andrej Joždan, semeniški špič, pa cerkveno zgodovino. — Prihodnjo nedeljo bo imel v Cerknem novo mašo cerkljanski rojak kapucin p. Kapistran Respet, nečak obče znanega in spoštovanega bivšega profesorja v goriškem semenišči Andreja R., sedanjega frančiškana p. Teofila. Na mnoga leta! — Umrl je 18. t. m. opoldne Anton Lampe, bivši kurat v Gočah pri Vipavi, za mrtvudom v Gorici v 68. letu življenja. Mrtvaški spreved bil je včeraj ob 2. uri popoldne; potem se je odpeljalo truplo v rojstni kraj, v Crnivec nad Vipavo. N. v m. p.

Dr. Jušt Klančič, bivši praktikant pri e. k. finančni prokuraturi v Trstu, umrl je 17. t. m. ob 11. uri popoldne na svojem rojstnem domu v Podgori po dolgi in mučni bolezni, sušici. Ranjki bil je jako nadarjen in izobražen mož ter vrl narodnjak. V solah bil je vedno med prvimi in na Dunaji je opravil svoje skušnje z odliko. Predzadnjo zimo imel je tudi v Gorici v prijazni družbi lepe, razvedrilne govore. Sorodniki in rojaki žalujejo po 27 letnem možu, katerega je smrtna kosa prerano pokosila. Naj mu bo med rojaki in prijatelji hvaležen spomin.

Goriški veterani bodo slavili prihodnjo nedeljo, 20. t. m., imendan presvite cesarice Elizabete, zastavne botre tega društva, in obletnico ustanovitve društva in blagoslovljenja zastave s sv. mašo v cerkvi sv. Ignacija ob 9. uri zajutra. K cerkvenislovesnosti so uljudno vabljeni redni in častni udje veteranskega društva.

Italia irredenta naj bi se klicala novorojena hčerka, zahteval je neki človek v Gorici od duhovna, ki je imel hčer krstiti. Duhovni gospod odgovori, da tega imena ne sprejme. Tedaj izpusti oče Italio in hoče, naj se imenuje vsaj Irredenta; ali duhovni mu odgovori, da tudi ta duša je odrešena in da prav

pri krstu se udeleži rešenja. Slednjič sta se pogodila, da so dali otroku ime Redenta (odrešena).

Janko Štibil-Vukasović, srbski nadporočnik, dobil je od svoje vlade nalog, kakor smo izvedeli iz privatnega pisma, naj popiše in razloži prav natančno vse svoje dogodbe z goriško policijo in ajdovsko žandarmerijo.

Vabilo k veselici, ktero napravi narodna čitalnica v Tolminu v saboto dne 22. novembra t. l. v gosp. Devetakovej dvorani se sledečim sporedom: 1. Petje. „V zvezi“, H. Volarič; poje mešani zbor. 2. „Bob iz Kranja“, veseloigra s petjem v 1. djanji. 3. Petje. „Što čutiš“, D. Jenko; poje možki zbor. 4. „Krojač Fips ali nevarni sosed“, burka v 1. djanji. 5. Petje. „V veseli družbi“, A. Leban; poje možki zbor. Ustopnina k besedi 20 kr. Po besedi ples; ustopnina k plesu 50 kr. Začetek točno ob 7. uri zvečer. K obilni udeležbi vabi uljudno odbor.

„Slovenski jez“ bo imel dne 23. t. m. ob 4. uri popoldne izreden občen zbor v Biljani. Po zboru bo majhna „beseda“ v čast godu presvite cesarice naše, Elizabete, h kateri so vabljeni sami društveniki, pa tudi tisti, ki hočejo vpisati se v društvo. — Prav bi bilo, da bi vsi razumniki briski in še drugi pristopili in (vsaj denarno) podpirali „jez.“ Bog Vas sprejmi! A. Ž.

Matija Lužnik iz Poljubinja na Tolminskem, upokojeni c. kr. finančni komisar, umrl je 15. t. m. v Spljetu v 74. letu svoje starosti. Pokojnik je prišel l. 1845 v Dalmacijo in je služboval v Spljetu ter Dubrovniku. Bil je zvest sin svojega naroda in podpornik hrvatske stranke v Dalmaciji. Spomina vredno je, da je bil ob času svojega službovanja naročnik „kmetijskih in gospodarskih Novic“, katere mu je njegov pred stojnik (neki Böhm) na tla vrgel in z nogami teptal, a Lužnika s panslavistom pital! Ta madež mu je ostal in moral je pred časom v penzijo.

Knjižno naznanilo. Knjiga „Politična in kulturna zgodovina štajerskih Slovencev“ je ravno kar dotiskana in zdaj se vože v prav elegantne platnice. Radi tega moral sem ceno za 20 kr. zvišati. P. n. naročniki mi najboljše ustrežejo, ako mi naročnino in poštnino (v skupnem znesku 1 gl. 30 kr.) po nakaznici pošljejo. V Krškem 16. nov. 1884. I. Lapajne, pisatelj knjige.

„Slovensko pevsko društvo“ s sedežem v Ptuj bo imelo v nedeljo 23. novembra ob 3 urah popoldne svoj prvi občni zbor v čitalničnih prostorih v Mariboru, pri katerem se izvoli stalni odbor, da začne društvo potem svoje delovanje. Osnovni odbor tega za Slovence važnega društva, ki naj bi se razširilo po vseh slovenskih deželah, obrača se do rodojbnih Slovencev z besedami: „Da ne bomo osamljeni pri izvrševanju naših idej, obračamo se k Vam mili bratje onkraj Save, na Soči, ob Adriji, Muri in Dravi v Gorotanu in Štajarju, k Vam blagi slovenski, požrtvovalni rodojubi, nadepolna mladež, vzlasti pevci iz vseh stanov, da nas podpirate po svoji moči, bodisi gmotno ali duševno.“ Počastite nas toraj mnogobrojno na dan prvega velikega zborovanja 23. novembra t. l. iz vseh krajev mile domovine, da si segnemo v roke, nas objame ena vez in se z združenimi močmi, ojačeni in krepi podamo na sveto delo.“ Zvečer istega dne pa priredi osnovni odbor pevski zbor z raznovrstnim sporedom, pri katerem bo sodelovala vojaška godba štajerskega pešpolka št. 47.

Sodnijska obravnava proti Fitz-u in Macuz-u. (Nadaljevanje in konec.)

Leopold Hrovatin, priča, dobi prisego; potem pride na vrsto njegova izjava, v kateri pravi, da se spominja, da, ko sta bila nekega večera v Caffè Nazional pred nameravano slavnostjo Fitz in Makuc skupaj, Makuc ni sedel, ampak hodil gori in doli po sobani, pa da je rekel Fitz ob tej priliki: „Kaj hočejo Slovenci proti 18 tisoč Italijanom?“ Hrovatin pravi danes, da ne vé, ali je tisti večer Makuc s Fitzom govoril, v tem ko v zapisniku preiskovalnega sodnika stoji: „Jaz (Hrovatin) nisem razumel njunega pogovora.“ V zapisniku je celo opomnja, da Hrovatin je videl Makuca večkrat govoriti s Fitzom.

Peter Michelut, 21 let, kovač, priseže in pravi: Spominjam se, da je bilo dan tombole (letos 6. jul., ko je imela biti slavnost slovenskega društva. Poročevalec.) Bila sva z Makucem v ulici Cocevia. (Kočevje je ozka poprečna ulica sredi Raštelja in pelje na goriški grad ter se začne blizu in nasproti štacuni zatočenca Ant. Fitza. Op. poročevalec.) Makuc mi reče: Bodiva skupaj, da ne bom stal sam. Pogovarjala sva se razne reči, in ko sem ga vprašal, koga čaka, mi je odgovoril, da čaka Antona Fitza. Ko se je Fitz prikazal, je šel pod vrata (portico), in Makuc je šel tudi tje pod vrata k Fitzu. Jaz nimam, da je dal Fitz Makucu okoli 2 gold. Ko se je Makuc povrnil k meni, je rekel: „Kar mi je dal (namreč Fitz) manj kot pet goldinarjev, je

Na konci si dovoljujemo še opazko, da se nam pisava: Svigna ne zdi pravilna, menda je treba pisati: Svina (sr. sp. množ.) Tako tudi: Idersko, Mlinsko, namesto: Iderska, Mlinska, Logje, namesto: Loge in Sežid namesto Suzid. Upamo, da zaradi tega ne bode zamere. Beseda ni konj, rekli so naši stari.

DEKANIJA KOMENSKA je na Krasu in stoji trdno kakor kraške stene. Sv. Mohoru udanih svojih ovčic ni nobene izgubila, temveč mu pripeljala še tri nove. Posamične duhovnije so pač tudi tukaj delale z izgubo, posebno Škrbina, kjer je število od 42 palo na 23, torej deficit 19, pridružil se jej je Rihemberk s 7, Štjaks s 6 in Vojščiča s 5. Ta nedostatek so pa pokrile ves duhovnije Komenu s 18, Dornberk s 16, Pliskavica s 7, Lipa s 4 in Gabrovica s 3 novimi društveniki.

LOČNIŠKA DEKANIJA nam je z več vzrokov posebno na sreci. Tukaj nas vsak, tudi najmanjši nazadek boli huje, nego kderkoli. Razloček mej lani in letos sicer ni velik, samo 8, majhen korak, ali vendar korak — nazaj. Veselo je pa spet to, da so razen dveh duhovnij vse druge ostale pri starem številu, ali so celo nekaj napredovale. Nazadka je kriva Fojana, tista Fojana, o kateri smo lani rekli, da je vzgledna, in je res tudi bila. A letos jej je od 28 udov odpalo jih 18. Pa zakaj? Tudi Sv. Levre nec je izgubil 5, Vedrjan (ne Vedrjen) pa 1 udu.

Konečno radostno naznanjamo slovenskemu svetu novico, da je po 33 letih iz ločniške dekanije glas o družbi sv. Mohora srečno prodrl v sosednjo korminsko. Mernik ima letos 8 udov. Bog jih daj k

letu trikrat toliko! Mogoče, da bodo zdaj tudi Dolenci slišali zvoniti.

ST. PETERSKA DEKANIJA tudi letos ni zapustila pota napredka, po katerem hodi uže dolgo let. Prirastek sicer ni velik, 4 namreč, no tudi to je dobro. Bil bi še mnogo večji, ko bi nekatere duhovnije ne bile šle rakovo pot, na pr. Bilje z 3, Renče z 8 udi. Vz gledno je tudi letos Gradišče, ki se je lani od mnogoletnega 1 udu povzdignilo na 24, a letos je k tem pridobilo še 4 nove društvenike. Kaj ne stori jeden sam človek! Tudi Vrtojba je poskočila za 9 udov, letos jih šteje 67.

O **TOLMINSKI DEKANII** smo pisali lani: Najboljše pride na zadnje. Tudi letos je zadnja, a ne najboljša. Mej vsemi je izgubila največ, namreč 64. Temu pa ni kriv Tolmin, niti Volče, niti Podmelec, ki so vsi še nekaj malega pridobili, pa tudi Ljubušnje in Drežnica ne, ki sta ostali pri starem. Temu nazadku je poleg Sv. Lucije kriva sosebno Baška dolina in pa Št. Vidska Gora in sicer prav po tistih duhovnijah, katere smo lani hvalili. Na čelu jim je Podbrdo s 23, Št. Vidska Gora z 11, Obloke z 10, Nemški Rovt z 8, Ponikve z 8, Roče z 6, Sv. Lucija s 6, Stržišče s 4 in Pečine s 3 odpadniki. Jedino lanskega leta grajano Gračovo je pridobilo 6 novih. Dobro!

Kur se tiče goriških duhovnij pod tržaško škofijo, tudi z veseljem potrjujemo napredek, toliko v dolinski, koliko v tomajski dekaniji. V zadnji je letos številu poraslo za 31 društvenikov. Pomozi Boi na dalje!

vse premalo! Vzroka, zakaj da mu je denar dal Fitz, pa ni povedal.

Državni pravdnik: Ali je resnica, da mu je dal več kot en goldinar?

Priča Michelut: Jaz prisežem, da je bilo več kot en goldinar.

Nato Makuc: Michelut ni videl, koliko sem prijel.

Drž. pravdnik: Čudno je, da je Makuc rekel: Da kar je manj kot 5 gl. je vse premalo!

Klara Lenardič, žena gostilničarja Lenardiča, dobi kot priča tudi prisego, se spominja pa samo toliko, da je bil Makuc večkrat v njih krčmi, da je bil one dni pred tombolo okoli 71 ali 72 kr. dolžan ostal, v tem ko so drugi, ki so z njim bili, pičajo plačali, da pa ni nič slišala o 30 gl., ker ima preveč opravka po hiši, končno da pozna tudi Makucovega brata Eduvarda.

Priči Jožefu Hvalinu (Qualin) se ne dá še prisega. To pričo je bil na naročbo Makucove povabil v Lenardičovo krčmo že zaslišani Andrež, delavec Lenardičev. Ko je prišel Hvalin v krčmo, je našel Klančiča že tam. Jaz sem pil 1/4 litra vina na naročbo Makucovo, plačal sem pa sam. Jaz nimam potrebe, da mi drugi plačujejo. Šel sem zgoda proč, pa nisem nič slišal.

Predsednik: V zapisniku stoji, da je Andrež rekel: „Zigarè e mangiarè“. Hvalin: Jaz verujem, da je sodnik resnico pisal; samo da se ne spominjam besede: zigarè. Makuc je igral karte; z njim nisem popoldne govoril. Slišal sem potem, da je bil Makuc dejan v zapor, ker je rekel: „Naj pridejo pit“ itd.

Po zaslišanji te priče se pokliče zopet Andrež, pa ga ni navzočega, in takó sledi zdaj priča Anton Cotič, 39 let star, s 3 otroki. On je bil večkrat v Lenardičevi gostilnici. Na vprašanje zagovornika dr. Nardina pripoveduje Cotič, da je bil on 3. julija od 5. ali 6. ure zvečer do 9. v gosposki ulici skupaj z Makucem in Hebatom, in da so bili potem do jutra v kavarni Agata, da pa ne vé, ali je bil tudi Fitz zraven. On zatrdno vé, da je bil istega jutra četrtek (to je: pred 6. jul. Op. poroč.).

Priča Avgust Glessig (beri Glesič) od Janeza, 36 let star, iz Gorice, pek, priseže. On pravi: Jaz poznam Makuca, po domače Maierja. Makuc je bil letos pri meni v službi do sv. Petra in Pavla (29. jun.); na kar sem ga izpustil iz službe. Bil je naslednje dni brez službe. Plačal sem ga 1. ali 2. julija t. l.

Makuc potrdi nato, da so besede Glesičeve resnične.

Priča Ludvik Hebat od Jožefa iz Št. Petra, 38 let star, biva v Gorici, oženjen, ni bil zaslišan od preiskovalnega sodnika, priseže pa zdaj, in pravi, da pozna Makuca ter da ga je videl tiste dni pred slavnostjo en večer ob 9. uri v kavarni pri 3 kronah.

Po zaslišanji dosedanjih pričah zahteva državni pravdnik, da se preberejo razni akti, ki spadajo k tožbi.

Prebere se, da je bil Anton Fitz večkrat zatožen zaradi javnega motjenja, Makuc pa, da je bil večkrat kaznovan in zaprt zaradi telesnega poškodovanja, razžaljenja policije itd.

Informacije, izročene od c. kr. okr. glavarstva goriškega, se preberejo v nemškem jeziku. V tem sporočilu se Ant. Fitz opisuje kot eden „najbolje eksaltiranih“, ki svojega političnega mišljenja nikakor ne prikriva, temveč že izza mladih let uganja politične burke („Scenen“), „pa je tudi pravi ponočnjak“; — Makuc pa se označuje kot človek, ki se boji vsakega dela („ein arbeitsscheues Individuum“), ki stori za denar vse, in ki je bil kaznovan zaradi tatvine itd.

Ko ju predsednik popraša, ali sta razumela to nemško prebrano poročilo, potrdita da sta umela.

Več aktov se je delo nato na stran; prebere pa se poročilo c. kr. okr. glavarstva goriškega, ki razpravlja, da je slavnostni odbor slov. bralnega in podpornega društva društveno slavnost 4. jul. t. l. odložil. Kot vzrok odložitve da se navaja omejena pot od Katarinija naravnost po novi cesti (ki pelje na živinski trg. Op. poroč.) na Kostanjevico. C. kr. okr. glavarstvo samo še pristavlja, da se je morda slavnost tudi zaradi žugalnih pisem in bojazni pred zažuganim nasiljem preložila.

Preberejo se še neki akti o nekaterih pričah.

Ker je Fitzov zagovornik dr. pl. Pajer zahteval prvotni slavnostni program bralnega in podpornega društva, je c. kr. okr. glavar baron Rechbach 11. nov. poslal daljše poročilo, ki se glasi blizu takole: Prvotni program slov. bralnega in podpornega društva je določeval namen blagoslovljenja društvene zastave, da se zberejo društveniki na dan slavnosti na Travniku v hiši Stabile (kjer ima društvo svojo bralnico in pisarno. Op. poroč.). Od tod naj bi bili šli društveniki z godbo na Kostanjevico, kjer bi se bila pod samostanom blagoslovljena društvena zastava. Po tem opravilu bi bil pri Katariniji slavnostni obed, na večer pa ondisto slavnostni koncert. S tem programom se je bila slovesnost tudi dovolila.

Ko se je pa pokazalo med italijanskimi prebivalci veliko vznemirjenje, naj bi se bili društveniki

še le pri Katariniji zbirali za sprevod na Kostanjevico. C. kr. okr. glavar je društvenega predsednika g. Povšeta prazgovoril („bewogen“), da je prvotni program omejil; v sled tega bi bili (kakor rečeno) društveniki zbirali se pri Katariniji in odtod odšli na Kostanjevico. Društveniki in deležniki slavnosti, iz ipavske doline prihajajoči, pa naj bi bili šli za gradom čez živiški trg naravnost na Kostanjevico. V vsoto spremembo prvotnega programa je bil društveni predsednik g. Povše privolil, da bi dokazal mirno mišljenje. Pozneje pa društveno predsedništvo ni hotelo več, da bi šel sprevod od Katarinija naravnost čez omenjeno novo cesto na Kostanjevico, ampak je zahtevalo, da bi šel sprevod od Katarinija čez Koren mimo novega sv. Antona na Kostanjevico. „Ker pa jaz (c. kr. okr. glavar bar. Rechbach namreč) te (nove) spremembe nisem dovolil, je slavnostni odbor 4. jul. prostovoljno odstopil od slavnosti blagoslovljenja društvene zastave.“ („Da ich jedoch diese Abänderung nicht zugab, so erfolgte am 4. Juli der freiwillige Rücktritt von der Abhaltung der Fahnenweihe“).

Rekurz na c. kr. namestništvo se ni odposlal in se v tem slučaju ni mogel vročiti (ker je sledil prosti odstop od slavnosti. Op. poroč. in še posebe predsednika denašnje obravnave.) Meseca septembra t. l. se je vročila nova prošnja da bi se preložena slavnost vršila 5. okt. 1884, katero pa sem jaz odbil zaradi javnega mira in zaradi javnih zdravstvenih razmer. (Glej dotični odlok v 38. št. „Soča“. Op. poroč.) Namestništvo v Trstu je vložili rekurz zavrnilo. Proti obema odlokom so vložili rekurz na c. k. ministerstvo notranjih poslov, kjer se nahajajo dotični akti, katerih torej ne morem predložiti.

Tako c. k. okr. glavarstvo Goriško; za tem poročilom se prebere spričevalo, katero daje Goriški municipij Fitzu. Ta pravi, da drži Fitz svojo štacuno v redu, da hodi on s prvimi meščani, da se ne vé nič o „ekstravagancah“, gledé na slovensko slavnost, da so bili meščani slavnosti nasprotni, kakor se je razvidelo iz vloženega protesta.

Državni pravdnik zahteva, da bi se prebral „Corriere“ one številke, ki ima na čelu članek „La grande Slovenia“ in pa „Soča“ 38. št., v kateri je brez vsake opomnje naznanjen odlok c. kr. okr. goriškega glavarstva, ki prepoveduje slavnost na 5. okt. t. l. Tudi želi drž. pravdnik, da se prebereta dve pismi očeta gvardijana frančiškanov na Kostanjevici, pismi, ki se nanašata na napise, s katerimi so se pomazali zidovi samostana in cerkve na Kostanjevici, in pa na žugalno pismo frančiškanom, kateri dovoljujejo slavnost pri svoji cerkvi.

Drž. pravdnik hoče, da se prebere „Corriere“, ker, kakor pravi, za njim tiči italijanska stranka — „il partito italiano“ jo imenuje drž. pravdnik, in pa naj se prebere „Soča“, da se bo razvidelo, kakó so Slovenci mirni in pohlevni, kako pa da italijanska stranka nikakor ne kaže pomirljivosti.

Dr. pl. Pajer je nasproten tem zahtevam, češ, da ni zato, da bi se črno slikalo; z njim se strinja drugi zagovornik dr. Nardini. „Sodišče“ o tem posebe razsodi.

Dr. pl. Pajer predlaga, da bi se zaslišal neki Janez Marani, ki bi pričal o Fitzu, kedaj da je prišel oni večer domu, ko se je govorilo, da je bil v družbi z Makucem. Državni pravdnik nasprotuje temu predlogu in trdi, da navedeni Marani ni varuh Fitzov, spričevalo o vedenji dajati pa da sta poklicana politična oblast in pa municipij. Tudi o tem odloči sodišče posebe.

Priči Andrež in Hvalin sti še enkrat skupno zaslišani.

Andrež pravi: Jaz sem šel (na dan tombole. Op. poroč.) Klančiča klicat. Bilo je do tega, da bi šli na Travnik. Klančič je prišel. Majer ali Makuc je pa samo meni povedal, da je namen ta, da pojdejo na Travnik vpit: „Merda agli Sloveni“ itd., drugim pa je Makuc samo rekel, da naj pridejo pit.

Hvalin zdaj priseže in pravi, da je resnico govoril.

Sodišče je šlo zdaj v postransko sobo; ko se je povrnilo, razglasi predsednik sklepe, da se „Corriere“ s člankom „La grande Slovenia“ in „Soča“ 38. št. ne prebereta, češ, da bi bilo to prebiranje odveč po prebrnem poročilu c. kr. okr. glavarstva in pa municipija goriškega. Tudi Marani, ponočni stražnik se ne zasliši.

Državni pravdnik pravi na to: Jaz obžalujem, da se je moj predlog zavrnil, ker velečastni sodniki bi bili utegnili po prebranih navedenih številkah „Corriera“ in „Soča“ dobiti boljše prepričanje o Fitzu in mišljenji, ki se je takrat razodevalo od italijanske stranke in slovenske strani. Ker se je prebiranje zavrnilo, predlaga drž. pravdnik, da se zaslišijo še vse one priče, ki so zdaj v mestu, ki so bile zabeležene, pa niso bile še zaslišane.

Dr. pl. Pajer in dr. Nardini se bojita, da bi se pravda zavlekla, drž. pravdnik pa ostane pri svojem predlogu.

S tem se obravnava pretrga in odloži na 3 1/2 ure popoldne. Že dopoldne se je bilo občinstvo obilo nateklo, popoldne pa še več. Zlasti Goriški ju-

risti so došli skoro v polnem številu, in takó se je obravnava popoldne preložila v veliko dvorano.

Predsednik naznanja, da se na predlog drž. pravdnika še neke priče zaslišijo. Nekaj vojakov je bilo namreč v namen prve preiskave tudi zaslišanih; ti so šli nekega večera pozno v noč domu, ko so se srečali v gosposki ulici tam, kjer se pride iz kolarske ulice (via Vettorini), s kopico civilno oblečenih mož. Med temi se je neki slišal tudi krik: „Viva Italia e Gorizia italiana — Morte agli Schiavi.“

Priča Hinek, kateri priseže, pripoveduje, da, ko se je slišal tak krik, je rekel sergent, ki je bil z nami, da je boljše, da gospodje civilisti molče in pa da gredo domu. Hinek pravi, da je slišal samo Fitzu godrnjati na to.

Fitz: Jaz sem bil za Hinekom; kakó je mogel on slišati moj glas. Hinek: Jaz sem bil samo en korak oddaljen od njega. Ni možno motiti se, ako se je tako blizu. Hinek potrjuje, da bi bil Fitz navedene besede s krikom izustil.

Priča Tigva (Tikua), feldvebel, evangeljec, priseže in govori nemški. On pravi, da ni razumel, kaj se je govorilo, slišal pa sem besedo „Sclaf“. Govoril pa je take besede samo en gospod, pa ne vé, kateri, meni pa, da je Fitz (pokaže z roko nanj) takó besedoval. Od njegove družbe ni bil nikdo opit, od nasprotnih so se pa slišale besede „m...a, Italija“. Drž. pravdnik: Ob kaki uri se je godilo to?

Tigva: Ni bil še dan, tedaj proti zoru. Jaz menim, da je Fitz one besede govoril, pa gotovo vendar ne vem.

Drž. pravdnik: Naj se prebere zapisnik o Šegavčiči (vojaku na odpustu, ki je bil tisti večer v družbi dveh drugih vojakov.) V zapisniku pravi Šegavčič: Tistega jutra smo se srečali v via Vetturini s civilisti. Ti so nekaj govorili; mi smo peli slovensko pesem, ne vem, katero. Civilistom menda to ni ugajalo. Eden teh civilistov je začel psovati Slovence s „Schiavi“, en drugi pa je vpil: „Viva Gorizia italiana“, tudi sem slišal, da je izustil besedo „Italia“. Rekel sem tem civilistom nato: „Boljše je molčati, in da idete domu“. Ne vem, ali je oni korpulentni gospod še vdrugič zakričal „Gorizia italiana“.

Dr. Nardini: Ako je bilo do tega, da so se še priče pozvale, zanima tudi zagovorništvu, da pridejo druge priče na vrsto.

Drž. pravdnik: Dr. Nardini govori za Fitzu, da si ni njegov zagovornik. Formalno nima dr. Nardini pravice, nastopiti za Fitzu.

Dr. pl. Pajer se pridruži Nardinu.

Predsednik: o tem bo sklepalo sodišče; poprej pa se mora zaslišati še priča Šavli.

Šavli priča, tesar, priseže, med svojim govorom se postavi kot kak izurjen govornik v klasično pozicijo, maha in govori emfatično, da se mu na vsak izrek vse smeje. On pravi: V nedeljo zjutra mi reče Majer (Makuc): Nesi mi ta listič ven (namreč iz zapore) za mojega brata. Jaz sem nesel listič, v katerem je stalo, da naj mu pošlje brat kaj živeža. Pismo, s svinčnikom pisano, sem tudi jaz sam bral. Ko sem listič izročil bratu njegovemu Eduardu, je rekel poslednji: „Si, dulà iai boros io“? (Nù, kje imam jaz denarja?)

Sodišče gre v stranko sobo, ko se vrne, naznani predsednik, da se na predlog Nardinov, katerega ni drž. pravdnik posebno pobijal, zaslišijo še druge priče. Morali so iti po nje po mestu. V tem se stemni in prižgejo luči.

Priča Pik Karl, 24 let star, priseže. On je bil oni večer, ko so se srečali z vojakmi, v družbi s Fitzom, Massari-jem in Maneggia-m. Pik taji, da bi bil Fitz istega večera vpil, kakor se mu podtika. On je bil z Massari-jem 20-30 korakov naprej od Fitzu.

Drž. pravdnik: Pik je bil zad za Fitzom, stoji v zapisniku; a danes pravi Pik, da je bil spredaj.

Priča Maneggia. Drž. pravdnik seustavlja, da bi se tej priči dala prisega; dr. Nardini in pa dr. pl. Pajer ugovarjata, na kar sklepe sodišče, da priča priseže. Priča pravi potem, da se spominja, da je bil oni večer s Fitzom, skupaj v 4 osehah, potem nadaljuje: Jaz sem bil s Pikom nekoliko korakov spredaj, morebiti kakih 15 korakov. Jaz sem slišal temveč razžaljive besede od strani vojakov, na kar sem se obrnil proti Fitzu. Nisem pa slišal nič razžaljivega od Fitzove strani, tudi ne vpitja: „Viva Italia“ itd. Jaz nisem nič razumel, bil sem predaleč.

Piku se očita, kakó je to, da je bil z Maneggia-m spredaj. Pik je bil z Massari-jem, ko so došli vojakji blizu. Maneggia trdi, da je bil takrat nekoliko oddaljen.

Drž. pravdnik: Po tem takim, ni bil nikdo s Fitzom skupaj v onem trenutku, ko so prišli vojakji. To je važno. — Massari ni korpulenten (čokast); tedaj je mogel biti samo Fitz tisti kakor so vojakji povedali.

Priča Massari, tenek človek, v službi pri c. kr. pošti goriški, dobi prisego, potem pravi: Jaz sem bil s Fitzom; Pik in Maneggia sta bila spredaj.

Predsednik: Kaj se je pelo?

Massari: Jaz nisem razumel ničesar. (Navedene besede izgovori takó, da se občinstvo zasmije. Op. poroč.)

Predsednik: Pravite, da ne razumete slovenski, a vendar ste razumeli, da so peli slovenski.

Massari: Nu, če se reče „proklete“... (To besedo izgovori zopet takó, da se občinstvo posmehuje. Op. poroč.) Nadalje pravi, da on ni slišal, da bi bil Fitz izgovoril besedo „Italia“, Fitz da je zavpil samó: „Viva Gorizia“!

Fitz: Jaz se ne spominjam tega, pač pa, da sem rekel: Pojdimo naprej!

Drž. pravdnik konstatuje, da je prejšnja priča Maneggia rekel, da ni nič slišal, v tem ko Massari potrjuje, da je slišal besedi: „Viva Gorizia“.

Bilo je 6 ur zvečer, ko se je obravnava za danes pretrgala. Na nasvet drž. pravdnika se je nadaljevanje preložilo na četrtek, 13. t. m.

13. t. m. ob 9. uri zjutraj je bila dvorana že polna poslušalcev, in ob 9¼ se je obravnava pričela najprej z govorom državnega pravdnika Taddēja. Drž. pravdnik ima bolj tih glas, govori mirno, elegantno in se mu vidi, da mu prepričanje in čut stavke narekuje. Emphasis (poudarek), kjer jo rabi, prodira enako v poslušalčevo srce, kakor izvira iz notranjega čuta govornikovega. Iz tega govora, ki se je sukal, kljubu temu da je bil čez 2 uri dolg, vedno in vedno samo okoli stvari, prinesemo mi vsaj najvažnejše točke, kolikor nam jih je bilo moči zabeležiti.

Iz govora državnega pravdnika.

Ta pravda, takó je državni pravdnik pričel, ta pravda priča o razmerah in stanju med Italijani in Slovenci. To stanje je žalostno med obema narodnostima. Bratstvo in sloga bi morala nastopiti; proti nejedinstvi bi moral biti vsak državljan.

Ni pa moj namen govoriti o odnosaiah ali razmerah med Italijani in Slovenci v preteklosti. Poslednji čas pred to pravdo je nameravalo slovensko bralno in podporno društvo v Gorici društveno slovesnost blagoslovljenja društvene zastave dostojno obhajati, in se je bil v ta namen ustanovil slavnostni odbor, ki bi potrebno za to ukrenil in določil, da bi se na Kostanjevici svečano opravilo vršilo. V ta namen se je bil določil 6. dan julija t. l. Slavnostni odbor je predložil dotični program politični oblasti, in vse se je bilo uredilo, da bi se slavnost po vrednem izvršila, ko so se nakrat po mestu o slavnosti bralnega in podpornega društva raznesle raznotere govorice. Takrat se je polastil italijanske stranke pravi alarm, in se je od italijanske strani vse poskušalo, da bi se nameravana slavnost zaprečila. To v zvezi z navedenim je niti v mestu neprestano „Corriere“, organ italijanske stranke.

V tem pogledu hočem imenovati „Corriera“ št. 52. od 28. jun. t. l. s člankom „Lz grande Slovenia“. V tem članku se označuje določena slavnost kot demonstracija proti Italijanom; češ, da bi se ponavljal zgled iz Sapljeta. Zatorej naj bi se vse storilo proti izvršenju slavnosti. Konec navedenega članka govori: ni možno da bi mogla živeti v isti deželi dva naroda, ako se dobro in natančno ne določijo meje med mojimi in tvojimi, in nikdar naj se ne predrže dotikati se lastnine drugega brez kazni. (Glej ves članek, ki je poslovenjen na 2. mestu v 28. št. „Soče“ t. l. Op. poroč.)

Za tem člankom sledil je še drugi članek, ki pa je bil zasežen in tudi od c. kr. okr. sodnije obsojen, v št. 53 „Corriera“ pod naslovom: „Il ritorno del Podestà.“

Jaz, velečastiti sodniki, nočem preiskovati, ali je imelo tako vznemirjanje povodov za se; jaz se ne pečam s politiko, ampak samó s preiskavo, ali bi se ne bila mogla taka dejanja zaprečiti. Navedeni članki so bili v škodo slovenskemu narodu. Vsak državljan mora obžalovati, kar se je godilo pred 6. jul. t. l. Stranka, ki je to provzročila, bila je prenapeta in vznemirjena (esagerato e turbolenta). Pa stranka je prekoračila meje zakonitosti, kar hočem označiti.

Moj predlog, storjen med obravnavo, da bi se takrat navedeni številki „Corriera“ in „Soče“ prebrali se je zavrgel. Zato hočem sam navesti dva čina, iz katerih bo razvidno, da je italijanska stranka prekoračila meje zakonitosti.

S pismom od 30. jun. t. l. so frančiškani na Kostanjevici naznanili, da so se s črnim zidovi na Kostanjevici popisali, z napisi pretiilnimi. En tak napis se glasi: Guardatevi. Slovenci; il resto verrà. (Varujte se, Slovenci; drugo pride.) Poleg teh lapsov je bilo načrtanih še pet križev. Isto žuganje se je izrazilo tudi proti frančiškancem. „Evviva Gorizia italiana!“ je bilo tudi napisano. Frančiškancem so se poslala žugalna pisma z besedami: „Smrt redovnikom! mi se ne bojimo ne Boga, ne ljudij, in spominjajte se (redovniki), mi hočemo samostan in brate uničiti.“

Taki odnosi, velečastiti sodniki, so bili takrat v mestu, odnosi do italijanske narodnosti in proti Slovincem, ki so hoteli slavnost obhajati. In tukaj hočem govoriti o prvem zatožencu, o Fitzu.

Anton Fitz je tak nacionalen agitator, kakor ga je označila politična oblast, ki ga prištevava med najbolj eksaltirane osebe italijanske stranke. S pomočjo še enega organa hotel je Fitz slavnost motiti. In kaj je nameraval Fitz storiti proti Slovincem? On

nima srca levovega, zato si izvoli osebo, o kateri vé, da mu za njegov namen vse stori, osebo, ki nima na svoji časti izgubiti ničesar, osebo, ki je bila večkrat kaznovana, osebo, ki bi se bila za take namene prodala: — ta oseba je Evgen Makuc.

Naklepalo se je, slavnost motiti. Zato tje najel Fitz nekoliko dni pred nameravano slavnostjo Makuca. Ta naj bi bil šel z drugimi pojedinci na dan slavnosti proti Slovincem, nadlegovat jih med njih slavnostjo z najgršimi napadi (insulto più brutale), da bi kričali: „Blato na Slovence! žive! Gorica italijanska!“ In ko bi se Slovenci odzvali, naj bi bili s pestmi šli nad nje!

Makuc naj bi bil za Fitzov denar to nalogo izvršil, in Makuc je denar sprejel v ta namen.

S tem, slavno sodišče, sem hotel samo dejanja navesti.

Potem ko je bil Makuc nalogo sprejel in se potrudil, ljudi pridobiti za svoj naklep 5 ali 6 dni pred nameravano slavnostjo, je šel k Jožetu Lenardiču, kjer je govoril z Andrežem in poslednjemu obetal, da mu da eno obleko. Pa Makuc ni govoril samo z Andrežem, delavcem Lenardičevim, ampak je skušal tudi Lenardiča pridobiti, da bi mu dal vina za nameravane izgrede. Nekega večera sta šla Makuc in Andrež k Lenardiču, in tu je bilo govorjenje, ali bi ne dal Lenardič vina in sicer 300 litrov za možé, ki bi šli k slavnosti Slovencev ob času, ko bi ti med seboj vpili: „Živio!“

Lenardič si je mislil, da bi se utegnil zaplesti (kompromitovati); zato se je branil sprejeti ponudbo in je vprašal Makuca, kdo bi vino plačal, na kar odgovori Makuc Lenardiču: Fitz bo Vam vino plačal. V soboto, 5. jul., tedaj en dan pred določenim dnem za slavnost, se je Makuc vrnil k Lenardiču ter je temu rekel, da se je slavnost odložila.

Makuc je prišel še enkrat v Lenardičevo gostilno, in sicer opoludne 6. julija, in je ukazal poklicati Lenardičevega delavca Andreža. Temu je ukazal, da naj pokliče nekaj mož. Ti možje bi bili imeli iti k tomboli in vpiati med tombolo: Evviva Gorizia italiana. Andrež je šel in poklical dva moža, Klančiča in Hvalina. V tem pa so zaslužili agentje varnosti, kaj se ima vršiti, in so od Lenardiča odpeljali Makuca v zapor.

To so dejstva, velečastiti sodniki, in mene okrepila misel, da ste Vi, katerim niso zakoni neznaní, soditi o teh dejanjih. Zdej pa oglejmo si stvar najpoprej ponadrobno, potem pa v skupnosti.

Na dan slavnosti, 6. jul., v trenutku največjega veselja med Slovenci, bil je naklep, da bi se klicalo med nje: Evviva Gorizia italiana, merda agli Sloveni! in ko bi se bili Slovenci oglasili na tako izzivanje, naj bi se bilo udarilo s pestmi na nje. To dejanje obseza §. 87 k. z. za hudobna dejanja (per malizie), s katerimi se oskrunja zdravje in telesna varnost. Jaz vprašam, ali ne najdete v dejstvih nevarnih okoliščin? Jaz menim torej, da kriki, ki bi bili imeli veljati Slovincem, obsejajo v sebi dejanje §. 86; saj je šlo za življenje in varnost življenja. V dolžnost si štejem, samo ozreti se na obe narodnosti, da sprevidim, kako mišljenje in čutjenje je takrat prešinjalo sosebno Italijane, zlasti, kakor se je v „Corriera“ razodevalo. Povedal sem že, kako se je gledé na Kostanjevico postopalo. In duh Slovencev je bil iste dneve gotovo razdražen (animi inaspriti). Saj se je sukalo samo okoli namere, zastavo blagosloviti. Slovenci, katerih bi se bilo istega dne gotovo obilo sešlo, so morali biti na vse hujskanje razburjeni. Slovenci tedaj bi se bili zbrali na javnem prostoru v velikem številu v namen praznik obhajati, in oni bi bili zbrani v položaji, ko bi bili imeli ta shod dovoljen od gosposke. Slovenci bi bili skupaj v trenutku veselja in bratstva, tedaj iz raznih pokrajin.

V takih okoliščinah bi se bilo ponujalo Slovincem: „Merda agli Sloveni!“ bi se jim bila ponujala snov, ki je zaničevan odmeček... pa ne govorimo dalje o tem, ker je brezpotrebno. Zelo pa označuje tak naklep.

Kaj bi bilo vse nastalo, ko bi bil tak narod zbran, ki hoče z mestom skupno in mirno živeti! In tak narod naj bi se bil insultoval! Ali bi bil ta narod mirno in indiferentno sprejel enake insulte?

Velečastiti sodniki! sodite, ne da bi se sofistikovalo (napačno in zvijačno sklepal), češ, da bi se ne bilo zgodilo ničesar. Mislite samo na mirnega državljana, ki, ako ga insultujejo, nikakor ne sprejme napada mirno. Javni insult je vedno združen s silo, in tukaj bi bili ostali mirni, ko bi jih bili napadli s pestmi? Ali bi ne bili Slovenci kaj takega zavrnili, in kaj bi bil nasledek, ako se ozremo na žugalna pisma, napise itd? Ali bi ne bili Slovenci kaj takega zavrnili, ko bi bilo šlo za njih čast? Kaj menim, da zdrava pamet sama pravi: Žaljenje naroda provzročuje fizični boj (delle zuffe corpo a corpo), in tukaj ali bi ne bila nevarnost nastala ne samo za telesno varnost, ampak tudi za zdravje vsled strahu?

Jaz menim, slavno sodišče, da bi brez potrebe čas tratil, ko bi hotel še nadalje dokazovati, da so bili taki naklepi v resnici nevarni. Vsled takih krikov bi bilo v nevarnosti življenje,

varnost življenja ne samo Slovencev, ampak vseh oseb, ki bi bile navzočne...

Jaz menim torej, da že samo razžaljenje, da že sam krik bi bil Slovence spravil v položje, da bi bilo življenje navzočih prišlo v nevarnost. Druga okolnost pa je ta, da je bila demonstracija namerjena iz hudobije (malizia). Hudobija pa, sodniki, je v tem, da oseba, ki je imela dejanje izvršiti, je vedela, da bi izvršila dejanje z namenom, z namero, javno razžaliti, in to je hudobija.

In tu hočem navesti 3 razsodbe najvišjega sodišča v podporo, da ni treba za §. 87, da se naklep izvrši, ampak zadostuje, da bi se bila z naklepom nevarnost utegnila provzročiti. Te razsodbe najvišjega sodišča so: prva od 1. febr. 1878, št. 14.333 (zbirka Gerichtszeitung št. 168); druga od 11. marca 1882, št. 12.110 (Gerichtszeitg. št. 436); tretja razsodba od 12. maja 1882, št. 2317 (Gztg. št. 450). Prva teh razsodb se nanaša na dogodek na Dunaji. Proti nekemu upniku je bilo ljudstvo nevoljno in se je zbralo, kjer je imel mimo iti. Policija je za vse to vedela in je došla v velikem številu, da bi varovala pred množico onega upnika. Zadostovalo je, da je ljudstvo razsrdil ta upnik samo s tem, da je pred množico klobuk vzdignil, in najvišje sodišče je upnika obsodilo. V razsodbi pravi najvišje sodišče: V tem, da je upnik pred razsajenim ljudstvom vzdignil klobuk, tiči provokacija, ker upnik je vedel, da je množica razjarjena, in da vsled tega bi bila nastala nevarnost za življenje. Druga razsodba se nanaša na slučaj na Češkem; tretja pa na dogodek na južnem Tirolskem. Iz vseh teh slučajev je razvidno, da za §. 87. k. z. zadostuje, ako bi se utegnila nevarnost provzročiti. Enako bi bila utegnila nevarnost nastati vsled krikov proti Slovincem. Nevarnost bi bila velika zaradi tega, ker bi bilo zbrano ob tej priliki sila veliko ljudstva.

S tem pa ni še moja naloga dovršena. V zatožbi vidijo sodniki §§. 87. 9. k. z. V relaciji obeh teh §§. je kazen postavno določena. Jasno je, da so dejstva (fakta) taka, kakor sem jih jaz razložil, jasno je, da pojedinec je naložil drugemu pojedinцу nalogo, jasno je, da sta se taka dva pojedinca združila, da bi svoj naklep izvršila. Taka združba (concerto) je zarota ali komplot. Državno praviništvo trdi, da ta dva človeka sta se bila združila v komplot.

Definicija komplota se glasi: Če se 2 človeka ali več ljudij združi v namen za izvršbo zločina, je to komplot. Takó komentuje tudi Herbst.

Državni pravdnik potem še nadalje razlaga §. 9 in pravi, da se je pridil ta §. 9. pozneje v kazenski zakonik, ter strogo in odločno pobija mnenje, da bi spadal slučaj, s katerim ima denašnja tožba opraviti, pod §. 8. On že naprej vé, da se bosta sklicavala zagovornika na §. 8., da bi tožbo spodbudila. Potem pravi dalje: Jaz ponavljam, da slavnost se ni vršila; tukaj je slučaj o poskušnem zapeljevanji (attentata seduzione), in o tem govori tožba. Po tem takem je stvarno utrjeno, da se je vršil komplot, torej zločin po §. 87., ki govori o poskušnem zapeljevanji.

Potem pojasnjuje državni pravdnik §§. 302 in 305 k. z., katerih nobeden se za tukajšnjo tožbo ne more perabiti. O §. 305. k. z. na primer se utegne vsakdo prepričati, da ni rabljiv za to tožbo, ker §. 305 k. z. govori splošno, v tem ko obseza §. 87, 9 k. z. določne osebe. Na to pristavi drž. pravdnik: Preidimo k drugi nalogi, ki ima obravnavati moralno izpoved (confessione morale).

Anton Fitz je bil prisiljen odgovoriti: Jaz sem sam govoril z Makucem. Pa Fitz in Makuc sta si mislila, da bi bil najboljši dokaz vse tajiti, kar priče govore. Z besedami: „Non è vero“ sta se skušala opravičiti.

Kaj pa se je, prečastita gospoda, dognalo? Pred vsem smo dognali, da se je Evgen Makuc izpovedal nasproti drugim. Potem imamo poročila gostilničarja Lenardiča, do katerega se je bil obrnil Makuc. Makuc je zvit (astuto). Lenardič je ali vedel, kakó je stvar, ali pa se je po skušnjah izmodril, toliko je vendar gotovo: Lenardič je pod prisego potrdil, da 4 ali 5 dni pred nameravano slavnostjo 6. julija, proti 9¼ uri je prišel Makuc v njegovo gostilno, kjer je poklical Lenardiča na stran. Tu mu je Makuc razodel, da mu je dal Fitz nalogo, nalogo za krike namreč, in da Fitz plača vino za 6. dan julija (to je za dan nameravane slavnosti). Pa to še ni dovolj; mi imamo tudi druge izpovedi, katere je storil Makuc. Tu so najprej Jožef Batistella, Gagliussi in Girarda. Ti trije so v zaporu in preiskavi.

Jož. Batistella je povedal, kakor smo slišali predvčeršnjim, da je z Makucem večkrat govoril. Makuc mu je razodel, da mu je bil Ant. Fitz dal nalogo, katero je imel izvršiti na dan slavnosti, da mu je bil dal Fitz zato dvajs et gold. v „Caffè Nazionale“, potem drugi dan 3 gl. in potem še druge zneske za odškodnino za njegova opravila. Tudi je povedal Jož. Batistella, da mu je Makuc razodel, da je že dobil fante za vino, in da mu je Fitz rekel: Ko bi odgovorili Slovenci na krike, naj bi šli

nad nje s pestmi — „una barafusa“ je rekel Makuc. Makuc je nadalje rekel Batistelli, da je bil šel k Lenardiču naročit 300 litrov vina; Makuc mu je tudi razodel, da se je slavnost odložila, da pa naklep ostane za drugo slavnost. Ker je imela biti na dan slavnosti tombola, naj bi bilo šlo več oseb k tomboli, ki bi bili kričali proti Slovincem: „Evviva Gorizia italiana!“

Te okoliščnosti je Makuc Batistelli razložil. Potem je Batistelli tudi povedal, da je Makuc poslal iz ječe listič Fitzu. V tistem pismu da naroča Makuc Fitzu, naj bi rekel to, da je dal Makucu 6. jul. denar za dežnik, katerega mu je nesel. Tudi je Makuc razodel Batistelli, da sta bila Makuc in Fitz oni večer skupaj v Caffè Nazionale.

Vse te okoliščnosti je Batistella potrdil ne samo pri prvem zaslišanju, ampak predvčeršnjim tudi tukaj. O zaupanju te osebe pozneje.

Gagliusi-jeva poročila niso nadrobna. Pa tudi on je pod prisego izrekel, da je vedel o Makucu, da je dobil nalogo od Fitza, da bi se na dan slavnosti kričalo proti Slovincem.

Girarda pa pripoveduje, da mu je bil Makuc povedal, da mu je dal neki gospod nalogo, da bi se kričalo, da bi se osnoval komplot.

Mi imamo torej izpovedi treh prič, ki potrjujejo izpovedi Makucove nasproti raznim pričam o dejanjih, ki bi se bila imela vršiti po Fitzu in Makucu.

Opomnim, da od teh 3 prič sti dve prišeženi. Vsi trije so soglasni (conformi); kajti vsi 3 izpričujejo, da je imel Makuc dotično nalogo; vsi 3 so v svesti (coerenti). Opomnim še, kar ima več veljavo, da so izjave vseh 3 prič, sosebno pa Batistello, tako nadrobne, da, ko bi ne bil dobil Batistella onih poročil od Makuca, bi jih on ne bil vedel in bi jih ne bil mogel izpovedati, toliko manj, ko je Batistella zdaj v ječi. Batistella tudi ni iz Gorice doma, ampak iz drugih krajev... Dovolj, da so vse te izpovedi enake in so velike vrednosti, ker jih Makuc taji.

Pa te izjave podpirajo tudi druge okoliščnosti in ne samo te. Jaz sem si v svesti, da so še važne okoliščnosti, ki so se vršile že poprej. Z Girarda-m se bodo zagovorniki mnogo bavili. Oni porečejo: Prejšnje življenje teh prič ni tako, da bi bilo možno take ljudi poštovati in toliko veljavo njim izjavam pridevati. Zagovorniki bodo tako govorili, ker nimajo boljših razlogov; ali jaz se nadajam, da sodnikov s tem ne premaknejo.

Pomisli! Je v tem pogledu še na druge okoliščnosti. Priče so tri, a ne samo ena. Tri prič so, o katerih ni moči trditi, da bi se bile proti Makucu zvezale; oni niso imeli z Makucem nobenega opravka, iz katerega bi bili imeli dobiček. Pojedinec, ki je bil že kaznovan, bi utegnil krivo pričati, ko bi šlo za njegov dobiček; tukaj pa te osebe niso imele nikakršnega dobička. Noben teh pojedincev ni bil kaznovan zaradi krive izpovedi, zaradi sleparstva pač, ali ondi je šlo za lastni dobiček, tu niso imeli lastnega dobička.

Jaz trdim, da tem pričam je verovati tudi zaradi drugih okoliščnosti, zaradi okoliščnosti, ki utegnejo njih izpovedi podpreti. Jaz govorim o okoliščnosti, o izročbi denarja. Opomnil sem že, da je bil Fitz 6. jul. zjutra pod vrati svoje štacune izročil denar Makucu. Naravno, da je preiskovati, v kaki zvezi je ta izročba denarja s težbo.

Ta dva zatoženca ne tajita denarja, in zakaj ga ne tajita? Ker vesta, da je ena priča zato. Ona dva pa tajita, da bi bil dobil Makuc denar v namen, o katerem govori tožba. Pravita, da je bilo samo kakih 60-70 kr.

Fitz molči v tem pogledu in pravi, da je izročil Makucu denar za dosedanja opravila. Makuc trdi, da je dobil denar od Fitza, ker je poslednjemu nesel dežnik. Take izpovedi zatožencev nimajo nobene veljave.

Mi imamo drugo pričo, ki je bila tukaj. Priča Mikelut je namreč povedal, da je šel Makuc pod vrata pri Fitzu, in da je Makuc pokazal denar, ki ga je dobil od Fitza, in sicer da je dobil Makuc takrat več kot en goldinar od Fitza. In Mikelut je rekel, da bi prisegel, da je dobil Makuc več nego en gold. od Fitza, v tem ko pravita Fitz in Makuc, da je bilo onih denarjev samo 60-70 ali 80 kr.

Po tem takem vidimo gledé na to izročbo protivje ali nasprotje. Velike važnosti pa je to, da je Makuc, ko je pokazal Mikelutu denar, poslednjemu rekel: Vse, kar mi da Fitz manj kot pet gold., je premalo. Denimo to v zvezo z dežnikom ali v zvezo z izpovedjo in poročilom Makucem in to, da je Makuc Mikelutu rekel, da bi mu moral Fitz še več dati, in primerjamo, da je imel Makuc posebno nalogo. Makuc je tedaj izustil se, da mu je Fitz premalo dal; on je vedel, da bi utegnil priti v zapor. Po tem imamo pričo, proti kateri se zatoženca nista mogla upreti.

Prečastiti sodniki pa naj prevdarijo, da je bil Makuc takrat brez službe. Ali bi bilo vsled tega možno verovati, da bi bil prišel Makuc še le čez 8 dnij k Fitzu po zasluženi denar, in je verovati da se plača 80 kr. za to, da nesemo komu dežnik.

Makuc je bil jako radodaren v tistem času (assai generoso); Makuc je isti čas brez službe, in vendar se vede iste dni tako, kakor bi imel mnogo denarja.

Opozoril sem že, da je takrat obečal Lenardičevemu delavcu Andrežu eno obleko, in da se mu bo dobro godilo. In pri Lenardiču naročaje isti Makuc isti čas 300 litrov vina. Pa še druge okoliščnosti ni pozabiti; 6. jul., potem ko je dobil Makuc znesek denarja od Fitza, je šel Makuc k Lenardiču, tam pokliče Andreža, ukaže temu iti v Prestavo (pod Kapele), da pokliče može, da pridejo pit. In Andrež pravi, da je vedel, da mladi ljudje, katere je imel poklicati, bi bili imeli ukaz iti k tomboli in tam vpiti: „Viva Gorizia italiana.“ Andrež na to gre in pripelje Hvalina in Val. Klančiča. Izpila sta po 1/4 lit. vina in sta ga sama plačala, in Makuc je bil takoj po tem odpeljan v zapor in ni imel časa sam plačati pijače.

Pa zakaj je bil obečal sam plačati vino? Združimo to okoliščnost s tem, da je Makuc moral priznati, da je imel Val. Klančič iti potem k tomboli na Travnik, da bi vpil. Pa zakaj so se imeli ti kriki vršiti? Fitz se je omejil samo na tajeenje (na negativo). Makuc priznava, da je bil 5. jul., tedaj prejšnji večer (pred tombolo) v „Caffè Nazionale“ v družbi z drugimi tovariši, in se je kazal nemirnega (esternato): a Fitz priznava tudi, da je bil istega večera v „Caffè Nazionale“ in Makuc pravi, da je oni večer govoril s Fitzom, in to ni majhnega pomena. Makuc je istega večera zahteval denarja od Fitza, ta pa mu je rekel, da naj pride drugi dan (6. jul.) k njemu, da mu da tam denarja. Torej ni šlo za plačilo za dežnik; to je nasprotje. Pa tudi Makuc ni brez nasprotja (smentite). On taji, da bi bil med tednom pred 6. jul. pri Lenardiču. Ali Andrež in Lenardič mu nasprotno dokazeta.

Zdaj pa preskočim k drugemu dokazu (un'altra prova), ki je zelo prepričavalen... Makuc je bil za to tožbo premalo moder. On je poslal iz ječe pisma in je upal, da ne pridejo gosposki v roke. Dve pismi je poslal, tretje se mu pa ni posrečilo. To tretje pismo je na mizi pred prečastitimi sodniki. Redko kedaj sem videl enako pismo, ki bi stvar toliko pojasnilo. To pismo je pisal Evgen Makuc, ko je bil v ječi v preiskavi. Pisal je on to pismo okoli srede meseca julija in sicer svojemu bratu Eduvardu. Priporočam prečastitim sodnikom, naj berejo to pismo zopet in zopet, ko pridejo do razsodbe. On je pisal to pismo svojemu bratu, da bi mu dal vedeti, da je bil dan poprej zaslišan od preiskovalnega sodnika. Makuc je ta dan poprej taji, da bi bil imel kaj skupaj s Fitzom (affari), in zatorej opozarja v pismu brata, da bi ta Fitzu poročal, da se je on, Evg. Makuc, pred sodnikom izrazil samo z anikalo-vo, in da bi se torej tudi Fitz trdno držal. Potem vpraša dalje pismo brata Eduvarda, ali je dobil prejšnjo nedeljo listič od njega, in ali je tudi Fitz en listič od njega iz ječe prejel. In Makuc se čudi, da ni dobil še odgovora ne od brata ne od Fitza. Potem nadaljuje v pismu, in tu je mesto (passus), ki popolnoma vse pojasnjuje. Makuc pravi na tem mestu: „Res je, da krivda je moja (Va bene, che il torto è mio), pa vsega nisem sam jaz kriv. Tudi drugi so kaj zakrivil, in zato naj bi vendar Fitz kaj poslal.“

Jaz navajam samo to mesto iz pisma, katero sklepa takó-le: „Če nimaš ti (brat Eduvard) časa govoriti s Fitzom, pošlji mi koga drugega, da se bom vedel bolje ravnati“. Reci Fitzu, da mi kaj pošlje, usaj eno besedo; tedaj tablico (štruco) kruha.“

Kakor se vidi, Makucu ni bil namen, dobiti denarja ali kruha, ampak listič, da bi se vedel potem ravnati. Zanimalo ga je, kaj bo Fitz (pred preiskovalnim sodnikom) govoril, da bi ne prišel v nasprotje z njim. To pismo je torej jako važno in je izročam slavnemu sodišču v razsodbo.

Ali mi nismo samo dokazali, da je poslal Makuc listič iz ječe, ampak tudi kakor smo iz poročil Batistelle izvedeli, je bil Makuc poslal listič tudi Fitzu, ker je Makuca zanimalo, da bi soglasno tudi Fitz govoril. V onem pismu je povedal Makuc Fitzu, da je rekel, da je dobil od Fitza 70-80 kr. za to, da mu je dežnik nesel. Batistella je tudi v predpreiskavi povedal te besede: „Attendeva una risposta dal Fitz“ (Makuc je pričakoval odgovora od Fitza). Po tem takem je bil Makuc že poprej poslal pismo Fitzu, od katerega je pričakoval odgovor, da bi se vedel potem ravnati.

In zdaj, slavno sodišče, bi jaz mogel skleniti, in skleniti bi bil utegnil že poprej, ker razsodba ni zavisna od mene. Vendar pa hočem opozoriti še na dve okoliščnosti.

Že od začetka mojega razpravljanja sem bil omenil, kako spričevalo o vedenji ali obnašanju je bila dala politična gospoda Fitzu. Fitz pripada med najbolj eksaltirane osebe svoje stranke. Zagovorništvo je prineslo nasprotno spričevalo od goriškega municipija. Dobro, Vi prečastiti sodniki, boste izbirali, Vi morate gledati, katera je kompetentna ali poklicana oblast za to. Znano pa je, da je c. kr. okr. glavarstvo ali oddelek oblasti merodajen za ta del.

Tedaj spričevalo municipija nima veljave. Politična oblast je kompetentna za to. Jaz nočem razlagati pojedinih besed onih informacij, saj bodo govorili zagovorniki nadrobno o tem. Informacije politične oblasti pa se naslanjajo na dejstva ali fakta.

Zatoženec Fitz je bil trikrat v zatožbi (processato) zaradi kaljenja javnega miru. Tedaj tri preiskave so bile proti Fitzu v ISTEM POGLEDU, in to polagam slavnemu sodišču na srce. Poleg tega se je zagrešil proti javni ustanovi. Poslednje okoliščnosti, srečanje z vojniki 6. jul. t. l. zjutra v kolarski ulici, glasno govoré. Jaz opomnim samo, da je dognano, da so se ob tej priliki slišale besede. Hinek trdi odločno, da je Fitz takrat tudi rekel: „Mostro di Sclaf.“ En vojak je to slišal pa ne ve, ali je bil Fitz, ki je to izgovoril. Oba vojaka pa sta izrekla, da je klic prišel od ene in iste osebe, ki je korpulentne postave. Tovariši Fitzovi niso bili korpulentni. O polni bradi pa ni govoriti, ker je bila še tema. Tedaj je bil klic obrnen proti Slovincem. Opomnim, da so bile izpovedi tovarišev različne gledé na vsaksebno daljavo. Poslednja zaslišana priča, Massari trdi, da ne vé, da bi bil slišal Fitza izgovoriti besede: „Viva Italia e viva Gorizia.“ Prečastiti sodniki pa bodo vedeli, ali je Fitz takrat take besede izustil.

Jaz skleneva svoj govor, in gospodje sodniki bodo imeli razsoditi. S to razsodbo se bo povedalo, da neredi med državljani ne prenehajo, ako se ne bodo drug drugega spoštovali. Jaz želim, da obrnejo sodniki svojo pozornost na naslednje okoliščnosti. Fitza obtežuje to, da je provzročitelj nevarnosti, ki bi bila imela nastati. To je bilo proti javni naredbi. Bila je poskušnja po §. 9. Proti Makucu govori njegovo vedenje v preteklosti; polajšanje zanj tiči v tem, da se dejstva niso izvršila. Zagovorniki a.

Za drž. pravdnikom prične dr. pl. Pajer, zagovornik Fitza govoriti, in traja njegov govor od 11 1/2 ure predpoludne do blizu 3 ur popoludne. Dr. pl. Pajer, kakor pravijo, ni že kakih 20 let zagovarjal nikogar.

Tudi zaradi tega so se danes morda poslušalci še pomnožili. Dr. pl. Pajer ima pred seboj polno listino, katere premeta in med govorom po mestih navaja. Govori poprek tiho in povzdigne svoj glas samo, kedar hoče zadeti svojega nasprotnika, na katerega običajno s kazalcem kaže. Kakor v deželni hiši kot poslanec, govori tudi kot odvetniški zagovornik z ironičnim glasom, kedar hoče pobijati svojega nasprotnika. Odlikuje se po hiperbolah, bodisi da stvari povečuje ali pa zmanjšuje. Navadnemu človeku je laže zavist njegovih dokazov čutiti nego z jasnimi sklepi zaslediti. S takim govorniškim umom se je sukal dr. pl. Pajer tudi ob tej priliki, samo da je vsako stališče na dolgo in široko razkladal in se svojega predmeta skoro ogibal. Poleg tega je več govoril gledé na zatoženega Makuca, nego Fitza, dasi je bil poslednjemu zagovornik.

Zlasti zaradi obširnosti njegovih splošnih razlaganj pojedinih (odvetniško-govorniških) mest nismo tega govora posebe zabeleževali, in še „Corriere“, ki ta govor toliko povzdiguje in celó pristavlja, da ga je stenografično zapisal, mu ni bil toliko hvaležen za drugače priznane usluge, da bi bil vsaj večje odlomke iz govora popolnoma objavil; mi bi bili „Corrieru“ zato sami v prvi vrsti jako hvaležni, ker bi bili utegnili take relativne celote ponatisniti in takó nekoliko z izgledi pokazati, v koliko je naše obče označenje tu pravo zadelo. Takó pa se moramo zadovoljiti s kratkim izlečkom tega na nekaj strani tudi za Slovence in ne samo za odvetnike zanimivega govora odvetnika pl. dr. Pajerja, bivšega deželnega glavarja goriškega.

Zagovornik Pajer se čudi državnemu pravdniku, da ni svoje tožbe popustil, češ, da je zašel na campo imaginario ali na polje domišljije, in da je toliko dolgo in na drobno govoril, pa ničesar ne izpustil; zagovornikova navada pa da ni, da bi takó dolgo govoril. Drž. pravdnik da je trdovraten, ko ostaje pri svojih trditvah, sodniki pa da bodo o tem sodili. On zavrača, da bi bil v Gorici kak partito italiano, in očita celó državnemu pravdniku, češ, da poslednji pripada k slovenski stranki; na kar ga takó začetkom zavrne predsednik slavnega sodišča z besedami: Državni pravdnik ne pripada k nobeni stranki.

Pajer hoče dokazati, da italijanske kot politične stranke v Gorici ni, in da tudi v tej pravdi ni prišla na oder nobena oseba take stranke. Drž. pravdnik da nima prav, če neredi označuje kot nasledek, prihajajoč od take stranke. Gorica da je italijansko mesto, prebivalstvo da je italijansko v tem mestu. Tudi se noče na zgodovinsko preteklost tega mesta ozirati. Tega njemu ni potreba, češ, pravda se vrši v italijanskem jeziku, priče so se izpraševale italijanski, in drž. pravdnik sam je govoril in osnoval svojo tožbo italijanski. On torej ne more priznati, da bi imela politična oblast govoriti o partito italiano. Ako govorimo mi italijanski, je to dokaz za resnico njegovih trditvev. V ustavi od l. 1867. nahajamo mi, da ima vsak državljani pravico, svoje mnenje izraziti. Mi Italijani v Gorici imamo pravico, svoje mnenje izgovoriti. Politična italijanska stranka bi bilo kaj drugega... Goričani niso stranka; oni bi bili stran-

ka, ko bi bili v manjšini; ali oni so v večini. Glede na nameravano slovensko slavnost se ni pokazal partito italiano. Vse mesto da je bilo proti slavnosti, „disgustata per notifica sparsa“. Ni šlo za blagoslovljenje zastave, ampak za način pojedincev (modo degli individui). Slavnost je imela biti demonstracija. Ni šlo za praznovanje na Kostanjevici, ampak, kakor se je bila razširila govorica, je bil namen društvu, pokazati se v velikem blišču (con gran pompa). Doiti so imela z velikim pompom razna društva iz Trsta in društva in gostje iz vse dežele.

Pravda se zdi Pajerju nedostajna, ker so akti politične oblasti pri ministerstvu, vsled česar da ni možno pravega položaja (fizijognomije) pravde izpoznati. Navaja „Soče“ ono št., v kateri je naznanjena prostovoljna odložba slavnosti. Iz „Soče“ bere z naglasom in prevaja potem v italijansko besede: Neredov se ni bati. Dasi mu predsednik priporoča, samo jedro iz „Soče“ povedati tudi italijanski, prevaja vendar „Sočo“ natanko. Povdarja, da so bila vsa društva vabljena, in da je „Soča“ trudila se na vso moč, da bi prišli Slovenci v obilem številu k slavnosti. Povdarja, da so hoteli priti Slovenci z zastavami, godbo in iti skozi mesto. Potem vpraša: Kaj je pomenilo to. Gotovo ne, da bi se praznovala slavnost priprostegega društva, ampak je bil namen po gotovi poti nadlegovati narodnost; ta ideja je imela dražiti italijansko narodnost. Italijani da so vedno v bratstvu živeli s Slovenci (confratellanza), in goriško prebivalstvo da ni bilo obrneno proti Slovencem, ampak proti slovenskim prvakom (caporioni), ki so imeli svoje lastne interese, da bi napravili demonstracijo, s katero so hoteli dokazati, kakor da bi goriško mesto ne bilo italijansko.

Poglejmo v Prago, na Dunaj, v Ljubljano; ne bi bilo možno, da bi šla kaka nemška stranka skozi Prago z nemškimi zastavami. Tudi na Dunaji bi Nemci ne dovolili, da bi šli Slovani z zastavami skozi mesto, dasi biva na Dunaji več nego sto tisoč Slovanov. Enako bi v Ljubljani ne dovolil kak slovenski „Sokol“, da bi šel nemški kazino z zastavami skozi mesto. V Gorici pa da se ni storilo nič.

Po vsem tem hoče državnega pravdnika zavračati, češ, da poslednji ni mogel naslikati, kak bi bil il partito italiano.

Pajer govori o „Corriere“ — jevem postopanju, o žugalnih pismih ironično, kakor da bi ne imelo vse to nobenega pomena. Zagovorništvu da se ne ziblje v iluzijah (domisljijah), pač pa drž. pravdništvu. Take pravde da so proti duhu časa (anahronistične), ko nimajo realnih (stvarnih) rezultatov.

Potem našteva vse nadrobno, dasi je od začetka rekel, da ne bo dolg. Govori dolgo o Makucu.

Potem pravi, da ta tožba ne spada pod §. 87. za kateri mora biti „malizia“ ne samo možna, ampak tudi verjetna. Ko bi bilo šlo par združenih oseb na Kostanjevico, da bi se ne bilo nič zgodilo, ker bi se bilo naprej skrbelo za red.

Razsodbe najvišjega sodišča, navedene od drž. pravdnštva da ne veljajo za Goriške razmere. Iz vsega sklepa, da tožba drž. pravdnika se ma zdijo samo sanje, in tudi, da drž. pravdnik izvaja vse od partito italiano. Razlaga obširno, kaj une on pod komplotom; v tej pravdi da pogrša oseb zato.

Da bi po svoje dokazal, češ, da se dovoljenja od gosposke ni bilo za slavnost, navaja iz poročila c. kr. okr. glavarstva naslednji stavek: „Da ich das nicht zugab, erfolgte der freiwillige Rücktritt“. Te besede, katere imenuje „naivne“, imajo pomen, da c. kr. okr. glavar ni dovolil spremembe programa tako, da bi smelo iti društvo od Katarinija čez Koren mimo sv. Antona na Kostanjevico. Torej sklepa Pajer: Programa ni bilo (namreč dovoljenega), tedaj ni bilo tudi objekta (stvari) za komplot. Na besede, s katerimi se Pajer suka okoli uradnikov politične oblasti, ga mora predsednik že v drugo opominjati, rekoč: Naj ne govori na tak način o gosposki.

Na široko razklada Pajer, da slov. društvo tiste dni pred slavnostjo ni imelo nobenega dovoljenja, češ, da društveni predsednik g. Povše je posređeval s politično gosposko vse na svojo roko, in da ko je slavnostni odbor o skrčenju programa izvedel, da se ni hotel udati v tako skrčenje in da je torej isti odbor 4. jul. sklenil sam, slavnost odložiti. Tukaj primerja položaj slavnostnega odbora in obče Slovencev z lisico (v basni) pred „kislim“ grozdem in s psom, ki ne more klati, ker ima kambo na gobci.

S kratka, Pajer skuša na vsako stran dokaze v zatožbi izpodbiti. Poslušalci, zlasti tudi advokati, so mu med govorom jako hvaležni, komu s smehljajem večkrat svoje misli razkrivajo. Končal pa je svoj govor proti 2 3/4 popoldne.

Njegov kolega dr. Nardini je imel v zagovoru, kakor med vso obravnavo prav lahko nalogo, ker ga je povsod Pajer izlaščeval. Zato tudi njegov govor ni trajal dolgo. Začel pa je tudi on z obdolževanjem, da so Slovenci hoteli na Travniku Italijane provokovati; tedaj enako, kakor je Pajer dokazoval, češ, da Slovenci so bili v slučaju provokatorji ali provzročitelji vsega.

Sledila je na to kratka replika državnega pravdnika. Sosebno je zavrnil v tem odgovoru dr. Nardina, ki je očital drž. pravdniku, kakor da bi bil on trdil, da bi bil pisal Fitz tudi žugalna pisma na Kostanjevico. Drž. pravdnik trdi, da on ni nikdar kaj takega izustil, pač pa je možno, da je bil tudi Fitz med o-nimi, ki so sklenili taka pisma odposlati in zidove z žugalnimi besedami pomazati. Gotovo je, pravi on, da s takim žuganjem so nameravali slavnost slov. društva v korenini zaprečiti. Gotovo je pa tudi, da takih pretilnih pisem ni pisal noben Slovenec.

Predsednik na to naznanj, da razsodba se razglasi jutre, v petek zjutra ob 9. uri.

Že veliko poprej pred napovedano uro se je zbralo obilo občinstva, ki je čakalo po hodnikih in prostorih c. kr. okrožne sodnije. Ko pridejo sodniki, nastane velika tišina. Razsodba priznava in potrjuje na podlagi izpovedij prič, najdenega pisma itd., da so vsa dejanja, ki jih tožba našteva in obseza, resnična. Da sta torej Fitz in Makuc združila se, da bi našla nekaj oseb, ki bi 6. jul. Slovence provokovali z „Evviva Gorizia italiana e merda agli Sloveni“. Da je dognano, da bi bila utegnila nastati velika nevarnost.

Ker pa se je Fitzu posrečilo Makuca zapeljati, in ker se ni izvršilo nameravano dejanje, katero je ostalo v stanju pripravljanja (kot azione preparatoria), in ker taka dejanja niso kaznjiva — zato da sta zatožena oproščena. Prosta sta tudi sodnijskih stroškov.

To je bistvo razsodbe, na katero je državni pravdnik takoj vložil pritožbo ničnosti.

Potem ko je predsednik opozoril, da naj se občinstvo mirno razide, so se še nadalje skupine po ulicah pogovarjale o dogodku, ki je ves teden meščanstvo zanimal. Italijanom pa ni bilo na obrazu brati one zadovoljnosti in radosti, ki sledi za zmago. V resnici naklepi in dogodki, katere razsodba c. kr. okrožne sodnije potrjuje, ostanejo zabeleženi, in jih nobena sila ne izbrise več.

Ljubljanskemu listu.

Slovensko glasilo deželne vlade kranjske je na Goriškem malo znano. Odlikuje se po duhoviti in plemeniti pisavi, v kateri presegata maksikateri slovenski list, ter po temeljitih dokazih svojih trditvev in blagih sumničenj, s katerimi kinča svoje predale. Da bodo imeli spoštovani čitatelji „Soče“ vsaj nekoliko pojma o viteškem boji, ki ga bje „Ljubljanski list“ za oseba višjega pisarja, podano jim cvetko iz njegove številke 219. od 19. t. m., v kateri odgovarja omenjeni list na naše njega zadevajočo opombo v zadnji številki. Vladni pisar poklonil nam je ta le šopek:

„Z izredno gibčnostjo, kakor jo čestokrat opazujemo pri postarnih ženicah, spravila se je goriška tetka „Soča“ na razmere kranjskih Slovencev ter jim teden za tednom postreza z gostobesednimi izbruhi svoje globoke modrosti. Zgovornemu listu, kateremu morda res ni „klobasa prva reč“ — kedo se bode tudi vtikal v kulinarčne tajnosti čestitljive starke! — pač pa „klobasanje“, to-le v odgovor: Ponosno se sklicuje „Soča“, kakor stare device sploh, na svojo neomadeževano „čistost“, stavlja jo v vzgled grešnemu „Ljublj. Listu“ ter blagovoljno omenja g. državnega pravdnika goriškega, kateri baje pri njej opravlja nehvaležni posel tako zvanega „badvašla“. Čisto nič ga ne zavidamo za to neprijetno in malo okusno delo! Samosvestno si trka „Soča“ na vele prsi ter zagotavlja, da se prišteva „poštenim“ listom. In mi nismo nikdar trdili, da je vplivna goriška tetka kak dobiček imela od onih tisočakov, o katerih se je toliko besedovalo o priliki Kaminskihje afere, in če bi dispozijski fond katerikrat čutil potrebo, tudi kak slovenski list podpirati z doneski — kar se do sedaj menda še ni zgodilo — potem bode sigurno „Soča“ ostala hors de concours. Absolutno pomanjkanje vsakega pisateljskega talenta jo a priori varuje tako drznih atentatov.

Tudi poštenje njenega uredniškega osebja je vzvišeno nad nizkim dvomom; vsaj mi še nikdar nismo čuli, da bi goriški ganimedi, alias kletarji začeli preštevati servijete in villice na krožnikih, kader kedo izmed „Sočinih“ sotrudnikov v krmo stopi, da bi rodoljubno svojo dušo okrepečal s kakim golašem — klobas baje ne špogajo v Gorici — ali s porcijo goriških „trip“. Strogi moralisti se bodo morda nad tem spodtikali, da drugi pošteti listi ničesar ne zinejo o stvaréh, katere so jim neznane, na pr. kakor devici „Soči“ kranjske razmere, sigurno pa ne bodo sprejemali lažnjivih dopisov ter z izmišljotinami begali občinstva; toda ta codex javne morale je vendar le uže zastarel, in „Soča“ se malo briga za tako obrabljene predsodke!

Smrtnim grehom „Ljublj. Listu“ prišteva goriško glasilo, da so dunajske novine sem ter tja kak članek iz našega lista ponatisnile ter po svoje tolmačile. „Nikdar se meni kaj takega ni pripetilo!“ vs-

kligne zgovorna starka. Ta lastna hvala nas živo spomina onih krepostnih devic, katere z bistrimi očesi zasledujejo ter z zbadljivimi jezički ogledajo vsako deklico, koja imajo na sumu, da se rada razgovarja z drugim spolom. Njih nepresežena krepost se namreč opira na njih odurno vnanjost, pred katero vsak zbeži, ko hitro le blizu pride. In zares, kaj bi dunajski in graški listi tudi iskali po pustinjah goriške „Soče“. Njena modrost imponuje morda kakemu naivnemu kočarju pod Čavnom, in skoro gotovo se natančno preresetava v političnih krogih šebreljskih, a na Dunaji in v Gradci se dosihmal še jako, jako malo zmenijo za to, kar trdi deviška nedolžnost na Sočinem obrežju“.

Gospodom čitateljem prepuščamo sodbo o taki pisavi in odgovor na prašanje: ali je prav, da se za denar slovenskega naroda pošilja kaj takega med svet?

Kranjski Slovenci morali so se hudo pregrešiti, da se kaznujejo s takim listom.

Javna zahvala.

Vsem onim blagim, kateri so nam na mnogo-vrsten način izrazili svoje sočutje, ko je naš nepozabljivi

DR. JUŠT KLANČIČ

po dolgi mučni bolezni izdihnil svojo mlado dušo v naročje Gospodovo, zlasti častiti duhovščini, preblagorodnemu gosp. baronu Evgenu Ritter-ju in p. n. osebu njegovo papirnice, gospodom pevcem iz gradlščanskega okraja, vrli Vipolški godbi, blagi gospodi iz Gorice, gospodu voditelju domače ljudske šole in šolske mladini, vsem svojim drugim sosedom in sploh vsem, kateri so blagovolili skazati dragemu rajnkemu na zares sijajen način zadnjo čast in ljubav, izrekamo iz globine svojih potrlih sre najiskrenejšo zahvalo. Naj vedó, da nam je bil ta lep dokaz njihovega sočutja najmilejša tolažba o tako britkeji zgubi.

V Podgori, dne 20. novembra 1884.

KLANČIČEVA rodbina.

Vsem, ki so se 9. t. m. v Soči vdeležili pogreba mojega nepozabljivega svaka I. DOMEVŠČIKA, posestnika, — častitemu g. kuratu v Soči, č. duhovščini bolške dekanije, veteranom v Bolci in bolškega okraja, prijateljem in znancem iz Soče, Bolca, Cez-Soče, Loga, Koritnice, Kala, Trente, izrekam v svojem in v imenu svoje sestre, Ane Domevščik, rojene Leban, sopruge rajncega, najtoplejšo zahvalo.

Z Grgarji, 9. novembra 1884.

Andrej Leban, vikar.

Št. 4481.

Dražbeni razpis.

V pisarnici deželnega odbora se odda dne 27. tekočega meseca na javni dražbi priskrbovanje hrane gojencem in vsemu osebu stanujočemu v deželni glu-honemici v Gorici za dobo od 1. decembra 1884 do konca septembra 1885. Najemnik postane, kdor podá najboljšo ponudbo po nižani ceni.

Do poludne tistega dne pred dražbo bo deželni urad sprejemal pismene ponudbe, katere morajo biti zapečatene. Zraven tega pa ima položiti vsak ponudbenik 300 gl. varščine.

Dražba se začne ob 9. uri predpoludne napovedanega dne, kadar vsi došli ponudbeniki položijo varščine. Točno opoldne odpró se po končani ustmeni dražbi pisane ponudbe.

Deželni odbor si pridržuje potrdbo dražbenega zapisnika in povabi potem o svojem času najemnika, da sklene z njim dotično pogodbo.

Najemnik ima položiti 500 gold. kavcije v gotovem, ali pa enako vrednost v dolžnih pismih (obligacijah).

Ko bo potrjena dražba, povrnejo se varščine razun najemnikove, ktera ostane na račun dotične kavcije. Klicna cena je določena v naslednjih zneskih:

1. za zdrave gojence za vsacega po 22 kr. na dan;
2. za bolne gojence po 17 kr. vrh 22 kr., ki so določeni za zdrave.
3. za služabništvo po 34 kr. na dan za vsako osebo, in
4. za učiteljstvo po 51 kr. na dan za vsako osebo.

Podjetni načrt in dražbeni pogoji so v pregled razgrnjeni v pisarnici deželnega odbora ob navadnih uradnih urah.

V Gorici, dne 17. novembra 1884.

DEŽELNI ODBOR.

Razpis učiteljske službe

V tem okraji je razpisana služba učitelja — voditelja enorazrednice v Batah. Dohodki so poleg dež. š. postav 10. marca 1870. in 4. marca 1879. III. plačilne vrste.

Prošnja s ostavnimi spričevali sposobnosti je uložiti do 31. decembra 1884. po predstavljenih oblastnih.

C. K. OKRAJNI ŠOLSKI SVET
v Gorici, 17. novembra 1884.

Razpis dražbe.

Po sklepu c. k. pomnoženega okr. š. sveta zidali se bosti šolski hiši v Ajdovščini in v Križi pa vodnjak pri šolski hiši v Lokovci.

Stroški so preudarjeni za prvo delo na 6853 gl. 54 kr., za drugo 4977 gl. 02 kr., za tretje 122 gl. 92 kr.

Dražilo se bode v Gorici pri c. k. okrajnem š. svetu dne 29. novembra t. l. ter se prične ob 9. uri zjutraj.

Do ustmene dražbe sprejemajo se tudi pismene ponudbe.

Načrti, predarki in pogoji so razvidni pri podpisnem uradu od 9.-12. in 2.-5. ure vse dni do dražbe.

C. K. OKRAJNI ŠOLSKI SVET
v Gorici, dne 16. novembra 1884.

CVET ZOPER TRGANJE

po dr. Maliči

je odlično najboljšo zdravilo zoper protin ter revmatizem, trganje po udih, bolečine v križi ter živcih, otekline, otrpnele ude in kite itd., malo časa če se rabi, pa mine po polnem trganju, kar dokazuje obilno zahval. Zahteva naj se samo „cvet zoper trganje po dr. Maliči“ s sraven stoječim znamenjem; 1 steklenica 50 kr.

Zahvala.

Župnikar. Gospodu pl. Trnkoczy-ju, lekarju v Ljubljani. Moja mati so na protinske bolezni na nogi silno trpeli in razna domača zdravila brezuspešno rabili. Ko je pa bolezen čedalje hujša prihajala in uže več dni niso mogli stopiti na nogo, spomnim se na Vaš dr. Maličev protinski cvet po 50 kr. ter si ga nemudoma naročil. In res imel je čudovit vspeh, da so se po kratki rabi oprostili mučnih bolečin. S popolnim prepričanjem priznavam torej dr. Maličev protinski cvet kot izvrstno zdravilo in ga vsakemu bolniku v jednake bolezni priporočam. Vašej blagorodnosti pa izrekam najprisrčnejšo zahvalo, z vsem spoštovanjem udani

Franc Jug, posestnik v Šmarji pri Celji.

Planinski zeliščni sirup kranjski, izboren zoper kašelj, hripavost, vrtoglavost, prsne in pljučne bolezni; 1 steklenica 56 kr. Koristnejši nego vsi v trgovini se nahajajoči soki in sirupi.

Kri čistilne kroglice, c. kr. priv., ne sme bi se v nijednem gospodinjstvu pogrešati in so se uže tisučkrat sijajno osvedočile pri zabasani človeškega telesa, glavobola, otrpnenih udih, skazečem želodci, jetrnih in obistnih boleznih, v škatuljah à 21 kr.; jeden zavoj s 6 škatuljami 1 gold. 5 kr. Razpošilja se le jeden zavoj.

Naročila se izvrše: najhitreje s poštanim povzetjem v lekarni pri „samorogu“

Jul. pl. TRNKOCZY-ja na Mestnem trgu v Ljubljani.

Čudovite kapljice

Sv. Antona Padovanskega.

To priprosto in naravno zdravilo je prava dobrodejna pomoč in ni treba mnogih besedi, da se dokaže njihova čudovita moč. Če se le rabijo nekoliko dni, olajšajo in preženejo prav kmalu najtrdovratnejše želodčne bolezni. Prav izvrstno vstrezajo zoper hemoroide, proti boleznim na jetrih in na vranici, proti črevesnim boleznim in proti glistam, pri ženskih mesečnih nadležnostih, zoper beli tok, bojaz, zoper bitje srca ter čistijo pokvarjeno kri. One ne pregledajo samo omenjenih bolezni, ampak nas obvarujejo tudi pred vsako boleznijo.

Prodajejo se v vseh glavnih lekarnicah na svetu; za naročbe in pošiljave pa edino v lekarni Cristofolletti v Gorici, v Trstu v lekarni C. Zanetti in G. B. Rovis in v lekarni Alla Madonna v Korninu. Ena steklenica stane 30 novcev.

Vkup 10.000 dobitkov

I
srečka

KINCSEM-SREČKE

1. glavni dobitek goldinarjev

50.000

goldinar
a. v.

2. glavni dobitek 20.000 3. glavni dobitek 10.000 gl. a. v.

se dobivajo v

(za poštne pro-
sto dopošiljatev
sreček in za-
znamka dobitkov
naj se dodá 15 k.)

5.000 gold.
3.000 gold.

LOTTERIE-BUREAU des UNG. JOCKEY-CLUB

Zatvanergasse BUDAPEST National-Casino

kakor tudi v vseh menjalnicah, tobakarnah in loterijskih kolekturah.

(za poštne pro-
sto dopošiljatev
sreček in za-
znamka dobitkov
naj se dodá 15 k.)

II
sreček

10

goldinarjev
a. v.

Vsak dobitok se izplača v gotovini.

Oznaniło.

Ravnateljstvo zastavljavnice (Monte di pietà), vstanovljene po grofu Thurnu v Gorici naznanja, da bode dne 11. decembra 1884. začela javna dražba (kant) nerešenih zastav III. četrtletja 1883, t. j. tistih, ki so bile zastavljene meseca julija, avgusta in septembra 1883.

Ravnatelj: Lovisoni.

Razpis

službe učiteljice, eventualno podučiteljice na dvo-razrednici v Lokvi (Corgnale) s postavnimi plačili III. verste.

Prošnje naj se vložijo pri podpisnem v dobi 6 tednov od dneva vverstitve razglašja v časnik „Osservatore Triestino.“

C. K. OKRAJNI ŠOLSKI SVET
v Sežani dne 10. novembra 1884.

V najem

se dá hiša št. 87 z gospodarskimi poslopji, zemljiščem, gostilnico in prodajalnico tabaka v Svetem (Suta) pri Sv. Tilhu pri Komnu na Krasu. Natančneje pové posestnik

Anton Kovačič.

VINO NA PRODAJ.

1884.	leta belo vino rezno hektoliter	10 gl.
1883.	" " prav prijetno	12 gl.
1879.	" " " "	16 gl.
1875.	" " " "	22 gl.
1868.	" " " "	60 gl.
1884.	leta pristni tropinovec	30 gl.
1884.	" " slivovec	40 gl.

Jesip Kravagna

v Ptui (Pettau), Štajersko.

Najboljša obramba proti koleri,

katera bi ne smela v nobeni hiši manjkati, je obče dokazana in izvrstno priznana

ŠUMAVSKA GREŇČICA

(Böhmerwaldbitter)

iz lekarnice „k črnemu orlu“ imenovane v Plan-u na Českem.

Ta služi posebno dobro pri slabem prebavljanju, pri studu jedi, slabem želodci, pri napenjanju in rigganju, bljuvanju itd., po zavžitih mastnih ali napenja-jočih jedi, na potovanju, na suhem in mokrem, na lovu in na polji, za torej se sme bolnim na želodci pomorščakom, potovalcem, gozdarjem, gospodarjem silno priporočati. Dobiva se v steklenicah po 50 kr. in po 1 gl. v glavni zalogi za Gorico pri g. Cristofolletiju, lekarničarju.

Gotov pomoček.

Vsadko dobi plačilo hitro nazaj, ako bi ostal moj gotovi

ROBORANTIUM (pomoček, da brada raste,)

brez uspeha. Ima tudi gotov uspeh proti pleši, izpadanju las, luski-nastigli in osivljenju las. Uspeh je gotov po nekaterem drgnenju. IDelehitro. Izvirne steklenice razposi-ja po 1 gl. 50 kr., steklenice za posku-snjo po 1 gl. I. Grolich v Brnu. Za-loge: v Gorici: Cristofolletti, lekar; v Trstu: Pavel Rocca, lekar v mestni palači; v Ljubljani: Ed. Malve; v Zadru: N. Androvich.

Roborantium rabi se pogosto z uspehom tudi proti slabosti spomina in bolevi v glavi, kar se lahko dokaže se spričevali in zahvalami.

NB. V imenovanih zalogah dobi se tudi ustna karpasna voda Grolichova, gotova pomoč zoper vsakoršno bolenje zob, neobhodno potrebna, da se ohrani njih lepota, izvrstno sredstvo, da se ohranijo in čiš-tijo zobje, usta in lesna, sestavljena iz zdravnih korenin moravskih Karpas; prave steklenice po 60 kr.